

Sentrale EU- og EØS-saker i forvaltningen 2020

Innhold	
Arbeids- og sosialdepartementet (ASD)	6
Nytt EU-direktiv om tydelige og forutsigbare arbeidsvilkår	6
Nytt EU-direktiv om vern av varslere	6
Nye EU-regler om utsendte arbeidstakere	6
Det europeiske arbeidsmarkedsbyrået (ELA)	7
Et varslet forslag om minstelønn	7
EU-forslag til endringer i trygdeforordningen	7
Oppfølging av feil fortolkning av trygdeforordningen artikkel 21	7
Barne- og familiedepartementet (BFD)	8
Forbrukerrettigheter	8
Forslag til direktiv om vern av forbrukernes kollektive interesser	8
Nytt EU-direktiv om balansert arbeids- og familieliv	9
Finansdepartementet (FIN)	9
Finansmarkedssaker	9
Følge opp regelverk som er vedtatt i EU og redusere etterslepet på finansmarkedsområdet	9
Revisjon av tilsynsbyråforordningene	9
Følge opp forslag til viktig nytt EU-regelverk som fortsatt er til behandling i EUs organer	10
Skattesaker	11
Rapporteringsplikt ved bruk av utenlandske oppdragstakere	11
Skattefritak for stat og kommune mv.	11
Differensiert arbeidsgiveravgift	11
Konsernbidrag over landegrensene	12
Særagiftene på sjokolade- og sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer	13
Evaluerings- og renotifikasjon av lempningene i skatte- og avgiftsfordelene for elbiler	13
Diverse saker	13
Forsvarsdepartementet (FD)	13
Sikkerhetspolitiske seminarer og konsultasjoner	13
EDF	14
EU-Nato	14
FOSA	14
Samarbeid med nære EU- og Nato-land	14
Helse og- omsorgsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet (matområdet)	15
Antibiotikaresistens	15

Nytt regelverk for godkjenning og bruk av veterinære legemidler mv	15
Ny kontrollforordning.....	16
Matsvindel.....	16
Dyrehelse.....	16
Husdyravl.....	17
Gjødsel.....	17
Plantevernmidler – hormonforstyrrende stoffer	18
Plantevernmidler – revidering av regelverk.....	18
Rester av plantevernmidler	18
Glyfosat.....	18
Klorat	18
Kombinasjonseffekter av ulike plantevernmiddel-rester funnet i overvåkingsprogrammet.....	19
Fôrregelverket	19
Økologisk produksjon og merking av økologiske produkter	19
Biologisk og kjemisk mattrygghet.....	20
Merking	20
Revisjon av regelverket for barnemat.....	21
Forordning om ernærings- og helsepåstander.....	21
"Ny-mat" forordningen	22
Alkoholsterke drikker	22
Revisjon av drikkevannsdirektivet.....	22
Nytt horisontalt vareregelverk	23
Helse- og omsorgsdepartementet (HOD).....	23
Medisinsk utstyr	23
Bærekraftig legemiddelmarked.....	23
Legemiddelmangel	24
Health Technology Assements (HTA)	24
Europeiske referansenettverk.....	25
Grensekryssende samarbeid om helsedata	25
Aldrende befolkning	26
Samarbeidsprosjekter under EUs helseprogram.....	26
EUs tobakksproduktdirektiv	26
Justis- og beredskapsdepartementet (JD).....	27
Rettslig samarbeid	27
Schengen-samarbeidet – på visumfeltet.....	27
Dublin-samarbeidet.....	27

Det europeiske asylbyrået – EASO	27
Tredjelandssamarbeid og retur	27
Gjenbosetting	28
Implementering av ETIAS	28
Implementering av <i>Entry/Exit System</i> – EES	28
Revisjon av returdirektivet	28
Frontex	29
Interoperabilitet	29
Schengen informasjonssystem – SIS	29
EUs arbeid mot terror og ekstremisme	30
Digital sikkerhet og Det europeiske byrået for cybersikkerhet – ENISA	30
Klima- og miljødepartementet (KLD).....	30
Felles oppfyllelse av klimaforpliktelsen.....	30
EUs politikk for sirkulær økonomi inkludert plastforurensing	30
EUs kjemikaliepolitikk.....	31
Kommunal- og moderniseringsdepartement (KMD).....	31
IKT.....	31
Elektronisk kommunikasjon	32
Styrket samhandling med kommuner og regioner i europapolitikken	33
Samarbeid om policyutvikling for byer	33
Forsknings- og innovasjonssamarbeid om byspørsmål.....	33
Geografisk infrastruktur	34
Norsk deltakelse i Interreg. Ny programperiode 2021-2027	34
Regional statsstøtte.....	34
Kulturdepartementet (KUD).....	35
Revidert direktiv om audiovisuelle tjenester (AMT-direktivet).....	35
Revisjon av EUs opphavsrettsregulering	35
Gjennomføring av Marrakech-direktivet.....	35
Gjennomføring av direktiv om kollektiv rettighetsforvaltning av opphavsrett (CRM-direktivet).....	35
Kreativt Europa - EUs kultur- og medieprogram	36
Direktiv 2014/60 om tilbakelevering av kulturgjenstander	36
Grunnleggende rettigheter, likestilling og ikke-diskriminering.....	36
EUs strategier for likestilling- og ikke-diskriminering.....	36
"European Rights & Values" – EUs flerårige samarbeidsprogram 2021-2027	37
EUs tilgjengelighetsdirektiv (EAA)	37
Kunnskapsdepartementet (KD)	38

EUs neste rammeprogram for forskning og innovasjon.....	38
EUs neste program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett.....	38
Landbruks- og matdepartementet (LMD)	38
Nærings- og fiskeridepartementet (NFD).....	39
Bistå norske bedrifter og forskningsmiljøer i å nå frem i konkurransen om horisont 2020-midler .	39
Romvirksomhet – følge opp norske interesser i Copernicus, Galileo, EGNOS og Horisont 2020.....	39
Regelverksprosesser knyttet til maritim transport	39
Forordning 391/2009 om classeselskap.....	39
Ressursforvaltning	40
Desentralisert håndheving av artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen.....	40
Erstatningsdirektivet 2014/104/EU og ECN+-direktivet 2019/1/EU	41
Konkurranse på like vilkår	41
Prosedureforordningen – regler for håndheving av statsstøttereglene.....	41
Sammenkobling av bedriftsregistre over landegrensene, gjennomføringsbestemmelser	42
Nytt horisontalt vareregelverk	42
Forordning om geoblokkering	42
Olje- og energidepartementet (OED)	43
EUs energiunion	43
Ren energi-pakken.....	43
Arbeidet med utfyllende regler for el- og gassnett (nettkoder og retningslinjer)	43
Energiinfrastrukturforordningen.....	44
Det videre arbeidet med energieffektiviseringsdirektivene	44
Det videre arbeidet med CO2-håndtering i europeisk sammenheng	44
Samferdselsdepartementet (SD)	44
Mobilitetspakken på vegområdet	44
Jernbane: videre arbeid knyttet til EUs fjerde jernbanepakke.....	45
Revisjon av regelverket om sikkerhet og effektivitet i maritim transport	46

Arbeids- og sosialdepartementet (ASD)

Nytt EU-direktiv om tydelige og forutsigbare arbeidsvilkår

EU vedtok 20. juni 2019 Direktiv (EU) 2019/1152 om tydelige og forutsigbare arbeidsvilkår. Direktivet erstatter "written statement-direktivet" (91/533/EØF) om arbeidsgiverens plikt til å informere om vilkårene i arbeidsavtalen eller arbeidsforholdet, som er gjennomført i arbeidsmiljøloven. Bakgrunnen for det nye direktivet er særlig de senere års utvikling av "ikke-standard" ansettelsesformer, det vil si deltidsarbeid og ulike former for midlertidige ansettelser, og den ustabilitet og uforutsigbarhet dette har ført til for enkelte arbeidstakere. Formålet med direktivet er å forbedre arbeidsvilkårene ved å fremme mer forutsigbare arbeidsforhold, samtidig som man sikrer et tilpassningsdyktig arbeidsmarked. Direktivet er et viktig initiativ i oppfølgingen av EUs sosiale søyle ("European Pillar of Social Rights") fra 2017.

Direktivet viderefører og utvider arbeidstakers rettigheter etter written statement-direktivet til informasjon om arbeidsforholdet, og innfører flere materielle rettigheter. Flere bestemmelser retter seg spesielt mot atypiske arbeidsforhold, som nulltimerskontrakter og tilkallingsbaserte kontrakter. Norge er generelt positiv til at EU har et fokus på gode og rettferdige arbeidsforhold for den enkelte. Flere av temaene direktivet adresserer er aktuelle også i Norge. ASD vurderer direktivet som EØS-relevant, men direktivet er foreløpig ikke tatt inn i EØS-avtalen. Gjennomføring i norsk rett vil kreve lovendringer. De ulike spørsmålene rundt gjennomføring av direktivet er nå under utredning i ASD.

Nytt EU-direktiv om vern av varslere

EU vedtok høsten 2019 et direktiv om vern av personer som varsler om brudd på visse deler av EU-lovgivningen. Formålet er å bedre håndhevingen av EU-retten og EUs politikk innenfor spesifikke områder ved å fastsette visse felles minimumsstandarder som sikrer et høyt beskyttelsesnivå for varslere. Direktivet gjelder varsling om brudd på EU-lovgivning innen 10 konkrete områder: Offentlig innkjøp, finansielle tjenester + forebygging av hvitvasking og finansiering av terrorisme, produktsikkerhet, transportsikkerhet, miljøvern, strålevern og atomsikkerhet, matsikkerhet og dyrevern, folkehelse, forbrukervern og personvern.

Direktivet oppstiller bl.a. krav om å etablere interne varslingskanaler og -rutiner for mottakelse, registrering og oppfølging av interne varsler og plikt om å etablere eksterne varslingskanaler. Det pålegger også medlemsstatene å forby enhver form for gjengjeldelse mot den som varsler iht. direktivet. Medlemsstatene har en frist på to år for gjennomføring av direktivet.

Nye EU-regler om utsendte arbeidstakere

Den 28. juni 2018 vedtok EU Direktiv (EU) 2018/957 om endringer i utsendingsdirektivet (96/71/EC). Utsendingsdirektivet regulerer hvilke regler om lønns- og arbeidsvilkår i vertslandet som skal gjelde for arbeidstakere som er på midlertidige grensekryssende tjenesteoppdrag (utsendte arbeidstakere). Direktivet har i mange år vært gjenstand for debatt. Målsettingen med endringsdirektivet er å knesette et prinsipp om "lik lønn for likt arbeid på samme sted". De mest sentrale endringene er at lønnsbegrepet i direktivet er omdefinert fra "minstelønn" til "godtgjørelse", presiseringer om når det kan stilles krav om dekning av utgifter for reise, kost og losji, presiseringer av hvilke regler som gjelder ved utsendelse fra vikarbyråer, og nye regler om utvidede rettigheter når utsendingsperioden strekker seg utover 12 måneder. Endringsdirektivet har også regler som presiserer myndighetenes ansvar for å sørge for lett tilgjengelig og brukervennlig informasjon om regelverket som gjelder for utsendte arbeidstakere. Samlet sett styrker endringsdirektivet utsendte arbeidstakers rettigheter. Norge er positiv til disse endringene. Endringsdirektivet anses EØS-relevant og gjennomføring i norsk rett vil kreve lov- og forskriftsendringer. Dette er nå under nærmere utredning i ASD. Det tas sikte på å sende et forslag på høring tidlig i 2020. Gjennomføringsfristen i EU er 30. juli 2020.

Det europeiske arbeidsmarkedsbyrået (ELA)

Europakommisjonen vedtok i juni 2019 å etablere et europeisk arbeidsmarkedsbyrå (European Labour Authority). Formålet er å bidra til å sikre rettferdig arbeidsmobilitet i det indre marked, og bidra til effektiv anvendelse og håndheving av EU-retten på arbeidsmobilitetsområdet og knyttet til trygdekoordinering. ELA skal likevel ikke gripe inn i medlemslandenes kompetanse og partenes autonomi. ELA skal blant annet bidra til samarbeid og informasjonsutveksling samt støtte felles tilsyn mellom landene, herunder bidra til å bekjempe svart/uformelt arbeid. Norge deltar allerede aktivt på en rekke samarbeidsarenaer innenfor arbeidsmobilitet, f.eks. knyttet til fri bevegelighet av personer, EURES og den europeiske plattformen mot svart arbeid. Flere av disse vil legges under eller videreføres i ELA. ELA skal ha sete i Bratislava, men arbeidet startet opp i Brussel høsten 2019. I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2020 er det satt av midler til norsk deltakelse i ELA og til Arbeidstilsynets oppfølging. Norge deltar allerede i Management Board (med observatørstatus). Det tas sikte på å fremme en egen proposisjon for Stortinget i løpet av våren 2020 om samtykke til å ta forordningen om ELA inn i EØS-avtalen.

Et varslet forslag om minstelønn

I den nye Kommisjonens politiske retningslinjer sies det at den ønsker å legge fram et lovmessig forslag for å sikre at alle arbeidstakere har en rettferdig minstelønn. En slik minstelønn skal bli utformet i tråd med nasjonale tradisjoner, gjennom kollektive avtaler eller gjennom lovregulert minstelønn. Det er ikke kjent om et slikt initiativ om minstelønn vil være EØS-relevant. Verken partene i arbeidslivet eller myndighetene ønsker regler som griper inn i lønnsdannelsen i Norge. Regjeringen har nær kontakt med partene i arbeidslivet om saken, og vil fremme norske synspunkter overfor EUs institusjoner og medlemsland.

EU-forslag til endringer i trygdeforordningen

Europakommisjonen la i desember 2016 frem forslag til endringer i forordningen for trygdekoordinering. Forslagene gjelder enkeltområder, og omfatter blant annet økt periode for eksport av dagpenger, koordineringsregler for langtids pleietrengende og endringer av definisjonen av familieytelser slik at foreldrepenger nå skal anses å være en individuell rettighet. Forhandlingene i EU var langvarige, og særlig når det gjaldt arbeidsløshetsytelsene var det stor uenighet. Det endte med at Rådet 29. mars 2019 avviste et kompromissforslag med Europaparlamentet. Europaparlamentet vedtok 19. april 2019 å utsette behandlingen til høsten 2019, slik at de nyvalgte medlemmene av Europaparlamentet må ta stilling til videre prosess. Forhandlingene startet opp igjen i slutten av oktober 2019, og er avsluttet. Utestående spørsmål er overlatt til det kroatiske formannskapet.

Arbeids- og sosialdepartementet, Barne- og familiedepartementet og Utenriksdepartementet samarbeider for å påvirke beslutningsprosessen i EU med sikte på at det gjøres endringer som kan begrense trygdeeksport.

Forslagene til endringer omfattet ikke indeksering eller kostnadsjustering av ytelser. Flere europeiske land har imidlertid argumentert for å få innført en slik mulighet for visse ytelser, og Østerrike innførte indeksering av familieytelser fra 2019. Europakommisjonen innledet i januar 2019 en traktatbruddprosedyre mot Østerrike i denne saken.

Oppfølging av feil fortolkning av trygdeforordningen artikkel 21

Arbeids- og velferdsetaten har over tid hatt en feilaktig tolking av artikkel 21 i trygdeforordningen. Etter folketrygdloven kan korttidsytelser (sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger) normalt ikke utbetales til personer som oppholder seg utenfor Norge. I sin praksis har det feilaktig vært lagt til grunn at dette også gjelder midlertidige opphold i annet EØS-land for personer bosatt i Norge.

Det følger imidlertid av trygdeforordningen og rettspraksis i tilknytning til denne, at man ikke kan stanse utbetalinger av slike kontantytelser bare med den begrunnelse at mottakeren bor eller oppholder seg i et annet EØS-land enn det landet som utbetaler ytelsen.

Regjeringen har satt ned et utvalg for å få gjennomført en grundig og fullstendig gjennomgang av saken, med sikte på å avdekke hvordan feilen har kunnet skje og pågå over så lang tid. Utvalget skal levere sin rapport innen 1. juni 2020.

Barne- og familiedepartementet (BFD)

Forbrukerrettigheter

Meld. St. 25 (2018-2019) Framtidas forbruker- grønn, smart og digital etablerer regjeringens prioriteringer på forbrukerfeltet framover. Disse er i stor grad sammenfallende med EUs prioriteringer og må gjenspeiles i samarbeidet med EU i 2020. Norske forbrukere er aktive digitalt og over grensene, både ved netthandel, feriereiser og andre typer opphold i EU-land. Tiltak som berører den digitale forbruker er derfor høyt prioritert i samarbeidet med EU i 2020. Fra norsk side vil det arbeides for å ivareta forbrukerinteressene på en god måte når plattformøkonomien, personvern, kommunikasjonsvern og andre områder følges opp i form av regelverk og andre tiltak. Forbrukerens rolle i den sirkulære økonomien er et annet sentralt område. Kommisjonens forslag om blant annet bedre tilgang til tvisteløsning i saker som berører mange forbrukere vil også bli fulgt opp i 2020.

Forslag til direktiv om vern av forbrukernes kollektive interesser

EU-kommisjonen la 11. april 2018 fram forslagspakken "A new deal for consumers", som tar sikte på å styrke forbrukervernet og sikre bedre konkurransevilkår for næringsdrivende. Det ene forslaget, som vil modernisere fire sentrale forbrukerverndirektiver, ble vedtatt høsten 2019. Det vil styrke forbrukervernet særlig innenfor det digitale området, og sette minstekrav til økonomiske sanksjoner ved brudd på deler av forbrukervernregelverket.

Det andre forslaget, som fortsatt er til behandling, er forslag til et direktiv om beskyttelse av forbrukernes kollektive interesser" (COM(2018) 184). Formålet med dette er å innføre et felleseuropeisk system for ivaretagelse av forbrukeres kollektive interesser, gjennom domstolsapparatet eller tilsynsorganer.

Forslaget vil gi forbrukerorganisasjoner og andre som ivaretar forbrukernes kollektive interesser mulighet til å bringe inn saker for å få stoppet ulovlige handlinger og få beslutning om for eksempel erstatning eller prisavslag til skadelidte forbrukere. Medlemsstatene skal kunne velge om myndigheten til å treffe slike beslutninger legges til domstolene eller til håndhevingsorganer.

Kommisjonens forslag var ambisiøst og til dels svært omstridt, men er betydelig endret gjennom behandlingen i rådet under det finske formannskapet. På bakgrunn av nasjonal høring i 2018 og endringsforslagene gjennom rådets og parlamentets behandling, ble det etablert en norsk posisjon. Denne er gjenspeilet i en felles EØS/Efta-uttalelse avgitt 13. desember 2019, som innspill til trilogforhandlingene som starter tidlig i 2020.

Barne- og familiedepartementet vil i 2020, sammen med Justis- og beredskapsdepartementet, arbeide for at direktivet som blir vedtatt i størst mulig grad er i samsvar med norsk posisjon som gjenspeilet i EØS/Efta-uttalelsen.

Nytt EU-direktiv om balansert arbeids- og familieliv

I juni 2019 vedtok EU et nytt direktiv om balansert arbeids- og familieliv. Direktivet inneholder bestemmelser om foreldrepermisjon, foreldrepenger, omsorgspermisjon, fleksibel arbeidstid mv.

Det opprinnelige direktivutkastet fra Kommisjonen gikk langt i å innskrenke statenes handlefrihet til å utforme familiepolitikken. Norske myndigheter tok derfor initiativ til at det ble fremmet en felles Efta-uttalelse der man støttet initiativet, men argumenterte for at landene burde gis større fleksibilitet til å velge nasjonale løsninger. Gjennom forhandlingene ble det foretatt endringer som innebærer en oppmykning av noen av de opprinnelige kravene.

Landene har i hovedsak 3 år på å gjennomføre direktivet i nasjonal rett. Barne- og familiedepartementet vil i samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet og Kulturdepartementet, utrede hvilke konsekvenser direktivet vil ha for Norge.

Finansdepartementet (FIN)

Finansmarkedssaker

Følge opp regelverk som er vedtatt i EU og redusere etterslepet på finansmarkedsområdet

Etter finanskrisen i 2008 har det blitt nedlagt et omfattende internasjonalt arbeid for å styrke regulering av og tilsyn med finansielle markeder og finansforetak. Norske myndigheter er generelt enig i denne styrkingen. EU har fulgt opp med omfattende nye regler, slik at EUs regelverk på finansmarkedsområdet har økt vesentlig i omfang og kompleksitet. I 2011 etablerte EU også et nytt finanstillsynssystem. Det ble i oktober 2014 oppnådd politisk enighet mellom finansministrene i EU og Efta om prinsippene for EØS-tilpasning til dette systemet. Rettsaktene som etablerer EUs finanstillsynssystem ble tilpasset og innlemmet i EØS-avtalen i september 2016. Dette åpnet for å innlemme flere nye rettsakter på finansmarkedsområdet med elementer som bygger på finanstillsynssystemet. Det tar imidlertid tid å utarbeide og bli enige om de nødvendige EØS-komitebeslutningene for innlemmelse av EUs rettsakter i EØS-avtalen. Da EØS-avtalen ble undertegnet i 1992, inneholdt den 45 rettsakter i vedlegg IX – finansielle tjenester. I perioden fra ikrafttredelsen i januar 1994 til og med august 2016 ble det tatt inn ca. 135 nye rettsakter for finansielle tjenester. Innlemmelsestakten har økt etter at tilsynsbyråsaken ble løst. Fra september 2016 til desember 2019 er det tatt inn mer enn 350 rettsakter, hvorav 267 bare i 2019. Per 1. januar 2020 var det 111 finansrettsakter som var vedtatt i EU, men ennå ikke tatt inn i EØS-avtalen. Dette omfatter bl.a. det femte hvitvaskingsdirektivet, innskuddsgarantidirektivet, rapporteringsdirektivet, verdipapiriseringsforordningen, revidert pensjonskassedirektiv og en rekke forordninger og endringsforordninger på fondsområdet (pengemarkedsfond, ELTIF, EuVECA og EUSEF mv.), den såkalte bankpakken (CRR2, CRD5 og BRRD2), regler om et felles europeisk pensjonsprodukt (PEPP), ytterligere regler som skal forenkle grensekryssende distribusjon av finansielle produkter, nye regler om obligasjoner med fortrinnsrett, nye regler som skal fremme bærekraftig finans, og nye kapital- og soliditetsregler for verdipapirforetak, endringer i forordningen om OTC-derivater, sentrale motparter og transaksjonsregistre (EMIR) samt revisjon av tilsynsbyråforordningene. Utkast til EØS-komitebeslutninger for en lang rekke rettsakter er til behandling i Efta-statene. Det er en viktig oppgave å få redusert dette etterslepet så raskt som mulig.

Revisjon av tilsynsbyråforordningene

Fra 1. januar 2020 ble forordningene om EUs finanstillsynsmyndigheter for bank, verdipapirer og forsikring og pensjon, samt om EUs makrotilsyn, revidert. Formålet er å styrke tilsynsorganenes fullmakter og virkemidler for å samordne tilsynspraksis i Europa og bekjempe hvitvasking av penger og finansiering av terrorisme. Revisjonen av EUs finanstillsynsregelverk har også tilknytning til brexit for å unngå etablering av britiske banker i EU-land hvor tilsynet ville ha vært mindre strengt.

Endringsforordningene inngår i finanstilsynsrevisjonspakken som Kommisjonen la fram i 2017 og som Rådet og Europaparlamentet ble enige om i mars 2019. Innlemmelse av regelverket i EØS-avtalen kan gi Eftas overvåkingsorgan økte fullmakter når det gjelder tillatelser og tilsyn for foretak og produkter i EØS/Efta-statene.

Følge opp forslag til viktig nytt EU-regelverk som fortsatt er til behandling i EUs organer

Det vil også i 2020 være en rekke regelverksprosesser på gang innen finansielle tjenester. For det første gjenstår det fremdeles arbeid med en del forslag som ble lagt frem av den forrige kommisjonen. For det andre inneholder mange av de sentrale regelverkene revisjonsklausuler som forutsetter at Kommisjonen legger frem rapporter med forslag til regelverksendringer i 2020. For det tredje har den nye Kommisjonen som tiltrådte desember 2019 allerede varslet nye initiativer.

Det ventes blant annet nye initiativer på hvitvaskingsområdet for å styrke det felleseuropeiske arbeidet for å hindre hvitvasking og terrorfinansiering, arbeid for å ferdigstille bankunionen, nye forslag for å følge opp Basel-komiteen og styrke bankenes soliditet, nye forslag for å styrke kapitalmarkedsunionen og evnen til grensekryssende finansiering og tiltak for å støtte opp finansieringsmekanismene som er ment å understøtte Kommisjonens Green Deal. Kommisjonen har blant annet varslet en ny strategi for bærekraftig finansiering i tredje kvartal 2020, samt revisjon av direktivet om ikke-finansiell rapportering. Kommisjonen har også startet offentlige høringer om henholdsvis regelverksendringer for å forbedre motstandsdyktigheten mot cyberangrep i finanssektoren og et felleseuropeisk regulatorisk rammeverk for kryptoeiendeler.

Følgende regelverksforslag som ble lagt frem av den forrige Kommisjonen, er fremdeles til behandling i Rådet og Parlamentet:

- Kommisjonen fremmet 7. mars 2018 en handlingsplan for bærekraftig finans basert på rapport fra en høynivå-gruppe. Bærekraftig finans har prioritet i arbeidet fremover med EUs kapitalmarkedsunion og for å oppnå EUs mål om kutt i klimautslipp på 40 pst. innen 2030. For å nå målene er det behov for om lag 180 mrd. euro i tilleggsinvesteringer hvert år. Finanssektoren har en viktig rolle å spille for å utløse de nødvendige tilleggsinvesteringene. Kommisjonen varsler blant annet at den vil undersøke muligheten for å tilpasse bankers kapitalkrav for grønne investeringer når dette er berettiget ut fra risikovurderinger samtidig som den sikrer finansiell stabilitet. Rådet og Parlamentet ble i desember 2019 enige om en forordning om en taksonomi for klassifisering av grønne investeringer.
- Kommisjonen la 14. mars 2018 frem forslag til regelsett for håndtering av misligholdte lån («non-performing loans»). Formålet skal være å redusere omfanget av misligholdte lån gjennom bl.a. strukturtiltak i banksektoren, utvikling av markeder for omsetning av misligholdte lån og reform av konkursregler. Regelsettet består av et direktiv og en endringsforordning til CRR om kapitalkrav for misligholdte lån. Forordningen ble vedtatt høsten 2018, mens forslaget til direktiv fremdeles er til behandling i rådet og parlamentet.
- Kommisjonen la i mars 2018 frem en handlingsplan for «FinTech» for å styrke konkurransekraften og innovasjonen i europeisk finansiell sektor. Rådet og Parlamentet ble i midten av desember 2019 enige om forordning om folkefinansiering («crowdfunding»).

For følgende regelverk kan det innen utgangen av 2020 komme forslag til revisjoner som følge av revisjonsklausuler i regelverket¹: Verdipapiriseringsforordningen (forordning (EU) 2017/2402), betalingskontodirektivet (direktiv 2014/92/EU), boliglånsdirektivet (direktiv 2014/17/EU),

¹ Basert på oversikt fra Efta-sekretariatet 23. oktober 2019.

regnskapsdirektivet (direktiv 2014/95/EU), rapporteringsdirektivet (direktiv 2013/50/EU), EMIR Refit (forordning (EU) 2019/834), markedsmisbruksforordningen (forordning (EU) 596/2014), MiFIR, referanseverdiforordningen (forordning (EU) 2016/1011), direktivet om alternative investeringsfond (direktiv 2011/61/EF), kapitalkravsforordningen (forordning (EU) 575/2013) og innskuddsgarantidirektivet (direktiv 2014/49/EU).

Finansdepartementet følger utviklingen i regelverksforslag på finansmarkedsområdet. Vi vil fortsatt legge vekt på at lik virksomhet og lik risiko bør reguleres likt, og på at det er viktighet å opprettholde og styrke finansiell stabilitet. I den forbindelse vil vi bl.a. påpeke behovet for nasjonal fleksibilitet i utarbeidelsen av regelverk og krav, herunder krav til egenkapital og likviditet. Oppfølgingen av Kommisjonens arbeid med bærekraftig finansiering skjer i samarbeid med andre berørte departementer.

Skattesaker

Rapporteringsplikt ved bruk av utenlandske oppdragstakere

ESA ga 5. desember 2018 en grunnlagt uttalelse («reasoned opinion»), hvor de fastslo at rapporteringsplikten ved bruk av utenlandske oppdragstakere anses som et uforholdsmessig hinder for fri flyt av tjenester over landegrensene, jf. EØS-avtalens artikkel 36. I brev til ESA av 5. april 2019 fastholdt Norge at rapporteringsreglene er nødvendige og proporsjonale for å sikre riktig og lik beskatning av de ulike aktørene, og at reglene således er i samsvar med EØS-avtalen. Den 24. september 2019 ble det avholdt et møte mellom Finansministeren og ESAs kollegium i Brussel. Oppsummeringen etter møtet var at Norge og ESA er enige om hovedprinsippene i saken, og at den nå bare dreier seg om enkelte tekniske forhold som partene skal ha videre dialog om. Denne dialogen er nå innledet.

Skattefritak for stat og kommune mv.

I 2015 konkluderte ESA foreløpig med at gjeldende regler om skattefritak og konkursimmunitet for stat og kommune mv., innebærer støtte som ikke er forenlig med EØS-avtalen. ESA foreslo som avhjelpende tiltak at det innføres utskillingsplikt for offentlig økonomisk aktivitet. En regjeringsoppnevnt ekstern arbeidsgruppe (Hjelmeng-gruppen), som har utredet spørsmålene, tilrår at offentlig økonomisk aktivitet regnskapsmessig skal skilles fra annen offentlig aktivitet og at det innføres skatteplikt for den økonomiske aktiviteten. Det er dialog med ESA for å avklare om arbeidsgruppens tilrådinger vil løse de statsstøtterettslige problemene.

På oppdrag fra NFD har Oslo Economics utarbeidet en rapport med samfunnsøkonomiske analyser av tiltak som Hjelmeng-gruppen har foreslått for å sikre like konkurransevilkår mellom offentlige og private aktører. Rapporten ble fremlagt i januar 2020. Oslo Economics anbefaler at offentlig økonomisk virksomhet med årlig omsetning som overstiger 12 mill. kroner skilles ut i egne selskap slik at de omfattes av de alminnelige reglene om skatt og konkurs. Det foreslås ingen tiltak for offentlig økonomisk virksomhet med årlig omsetning under 5 mill. kroner, mens det for aktivitet med omsetning mellom 5 og 12 mill. kroner foreslås krav om adskilte regnskaper. Regjeringen vil komme tilbake til videre oppfølging av saken.

Differensiert arbeidsgiveravgift

Gjeldende ordning med geografisk differensierte satser for arbeidsgiveravgift omfattes av statsstøttereglene og er godkjent av ESA ut 2020. Konsulentselskapet Samfunnsøkonomisk Analyse har evaluert ordningen i tråd med krav i ESAs retningslinjer om evaluering av store statsstøtteordninger.

Hovedfunnene i evalueringen var:

- Den differensierte arbeidsgiveravgiften bidrar til å forhindre eller redusere befolkningsnedgangen i distriktene i Norge.
- Det er ikke noen andre virkemidler som er bedre egnet til å motvirke befolkningsnedgangen i distriktene enn differensiert arbeidsgiveravgift.
- Ordningen har ikke vesentlige negative effekter på handel og konkurranse over landegrensene. De fleste bedriftene som nyter godt av ordningen, er mindre bedrifter som produserer varer og tjenester for hjemmemarkedet. Bedriftene som eksporterer til utlandet er kapitalintensive, noe som innebærer at arbeidskraftkostnadene utgjør en liten del av de samlede kostnadene. Redusert arbeidsgiveravgift har derfor mindre betydning for disse bedriftene.
- Befolkningsutviklingen vil endre seg over tid, og derved vil også behovet for differensiert arbeidsgiveravgift endres. Samfunnsøkonomisk analyse anbefaler derfor at soneinndelingen bør vurderes fra tid til annen, men peker samtidig på at næringslivet har behov for stabile rammebetingelser.

Den gjeldende ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift bygger på tre ulike deler av det EØS-rettslige statsstøtteregulverket. Hoveddelen av ordningen er notifisert til og godkjent i henhold til ESAs retningslinjer for regionalstøtte. Denne godkjennelsen gjelder frem til utgangen av 2020. For transport- og energisektorene er ordningen meldt etter gruppeunntaksforordningen (GBER). I tillegg omfatter ordningen visse tilfeller som ikke kan gis støtte etter verken regionalretningslinjene eller GBER. Denne støtten tildeles etter reglene for bagatellmessig støtte.

Tilsvarende regelverk gjelder i EU for medlemsstatenes støtteordninger. Europakommisjonen planlegger nå å forlenge statsstøtteregulverket med to år, dvs. ut 2022, mens de gjennomfører en evaluering. Kommisjonens evaluering omfatter bl.a. retningslinjene for regionalstøtte, GBER og reglene for bagatellmessig støtte, og skal avdekke eventuelle behov for revisjon/oppdatering av regelverket. En forlengelse fra Kommisjonens side vil føre til at ESA forlenger statsstøtteregulverket for EØS/Efta-statene i samme periode. For å videreføre gjeldende ordning med differensiert arbeidsgiveravgift for perioden 2021 til 2022, må Norge notifisere og melde de delene av ordningen som hjemles i hhv. regionalretningslinjene og GBER for disse årene. Forutsatt at ordningen videreføres uendret, vil ESA trolig ikke kreve endringer i ordningen i denne perioden.

Etter at Kommisjonens gjennomgang av regelverket er avsluttet og eventuelle endringer er foretatt, må ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift notifiseres og meldes på nytt med hjemmel i det nye regelverket for perioden etter 2022. KMD, NFD og FIN følger utviklingen i EU.

ESA iverksatte i 2019 monitorering av den gruppemeldte delen av ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift for transport og energi. Denne prosessen vil fortsette inn i 2020.

Konsernbidrag over landegrensene

De norske konsernbidragsreglene, som innebærer fradragsrett for konsernbidrag ytet til et annet selskap i samme konsern, gjelder som hovedregel bare for bidrag mellom norske selskaper. Efta-domstolen har i en rådgivende uttalelse i Yara-saken 13. september 2017 kommet til at denne begrensningen av fradragsretten er i strid med EØS-avtalens regel om fri etableringsrett. Begrunnelsen er at det ikke foreligger et unntak som gjør at det kan gis fradrag for konsernbidrag til utenlandske konsernselskaper som har lidt et endelig tap, jf. EU-domstolens avgjørelse i Marks & Spencer-saken. Departementet sendte et forslag om innføring av et slikt unntak på høring 13. august 2019 med høringsfrist 13. november 2019. Det tas sikte på å fremme et endelig forslag om lovendring i løpet av 2020.

Særavgiftene på sjokolade- og sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2018 vedtok Stortinget å øke særavgiftene på sjokolade og sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer med henholdsvis 80 pst. og 40 pst. Avgiftsøkningen for sjokolade- og sukkervarer ble reversert i budsjettet for 2019.

Avgiftene er klaget inn for ESA (Eftas overvåkningsorgan) som ulovlig statsstøtte. På anmodning fra klagen (NHO Mat og Drikke og Hval sjokoladefabrikk) stilte ESA saken i bero i påvente av Stortingets behandling av budsjettet for 2020. På anmodning fra Hval sjokoladefabrikk har ESA nå tatt opp igjen klagesaken om avgiften på sjokolade- og sukkervarer. Problemstillingene ESA vurderer er bl.a. om avgiften utgjør statsstøtte og i så fall om støtten utgjør ny eller eksisterende støtte. Eksisterende støtte kan videreføres inntil ESA ev. fatter vedtak om det motsatte. Norske myndigheter mener at avgiften ikke utgjør statsstøtte, og at den uansett ikke utgjør ny støtte.

Evaluering og notifikasjon av lempningene i skatte- og avgiftssystemene for elbiler

I desember 2017 godkjente ESA flere lempninger i skatte- og avgiftssystemene for elbiler. Dette gjaldt for det første forlengelse av de tidligere godkjente fritakene i merverdiavgiften for innførsel og omsetning av elbiler og elbilbatterier, leasing av elbiler, samt redusert firmabilbeskatning for elbiler. I tillegg godkjente ESA nye fritak for elbiler i trafikkforsikringsavgiften og omregistreringsavgiften, samt økte avskrivningssatser for el-varebiler. Tiltakene omfatter både batteribaserte og brenselbaserede elbiler. For de batteribaserte elbilene gjelder godkjenningen av fritakene i merverdiavgiften frem til 1. januar 2021, mens tiltakene for øvrig ble godkjent frem til 1. januar 2024. I ESAs godkjenning forutsettes det at det innen 1. juli 2020 gjennomføres en foreløpig evaluering av tiltakene, basert på tall fra 2018 og 2019. Departementet startet på dette arbeidet i 2019 og vil fortsette arbeidet i 2020. Departementet vil i 2020 samtidig arbeide med sikte på en mulig notifikasjon av forlengelse av fritakene for batteribaserte elbiler i merverdiavgiften utover 1. januar 2021.

Diverse saker

I tillegg pågår det diskusjoner med ESA i en rekke løpende saker på skatteområdet, herunder om redusert verdsettelse for hoteller i formuesskatten, pensjonsbeskatning, fradragrett for barnebidrag til utlandet, bunnfradrag ved formuesfastsettelsen for bosatte i andre EØS-stater, ordning for investeringer i oppstartsselskaper, ordning for ansatteopsjoner i små oppstartsselskaper, skatt på online spillgevinster, skatteregler for non-profit forsikringsselskap med sjeldne og høye skadeutbetalinger (gjensidige sjøforsikringsforetak mv.), ordinær elavgift på kraft til utvinning av kryptovaluta samt om visse andre særavgifts- og merverdiavgiftsregler.

Forsvarsdepartementet (FD)

Samarbeidet innenfor EUs felles sikkerhets- og forsvarspolitik (EU's Common Security and Defence Policy/CSDP) er preget av betydelig dynamikk, gjennom iverksetting av flere initiativer, som EUs forsvarsfond (EDF) og permanent strukturert samarbeid (Pesco). Fra norsk side støtter vi at EU tar en større sikkerhetspolitisk rolle, i samarbeid med Nato. Vi ønsker derfor å kunne ha mulighet til å delta i de nye forsvarsinitiativene, inkludert EDF og Pesco. Forsvarsdepartementet vil derfor i 2020 arbeide for å styrke det sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet med EU.

Sikkerhetspolitiske seminarer og konsultasjoner

Dette innebærer å videreutvikle den sikkerhetspolitiske dialogen og samordningen med EU, inkludert gjennom avholdelse av felles årlige sikkerhetspolitiske seminarer og konsultasjoner. Vi vil også legge vekt på å styrke det praktiske samarbeidet, gjennom god og løpende informasjonsutveksling med både Kommisjonen, EU-Parlamentet og Rådet. Dette vil også gjøre det lettere for Norge å vurdere relevante norske bidrag til EUs sivile og militære operasjoner, hvor vi har en ambisjon om å kunne delta.

EDF

Norges forhold til EDF ventes å være viktig og presedensskapende for samarbeidet og for muligheten til å delta i flere av de andre forsvarsinitiativene til EU. EDF vil endre dynamikken i forsvarsmateriellmarkedet i EU fra 2021. Således blir det også viktig å ivareta norske materiellbehov og interessene til norsk forsvarsindustri, som en integrert del av det europeiske forsvarsmateriellmarkedet, inkludert et behov for å sikre uendret eller bedre adgang til forsvarsmateriellmarkedet i EU. Med utgangspunkt i en pågående utredning om eventuell norsk deltakelse i EDF vil dette temaet ha prioritet også utover i 2020.

Aktiviteter under andre EU-programmer som Horizon 2020, Galileo og Copernicus forventes å bli videreført med forsvarsspesifikke komponenter i EDF. Det medfører potensielle synergieffekter mellom EU-programmer der eventuelt samarbeid i EDF kan gi økt tilgang på sensitive områder i andre EU-programmer. Forsvarsdepartementet vil legge til rette for å kunne nyttiggjøre seg slike synergieffekter.

Pesco

Vi har som mål at Norge skal kunne delta i Pesco, som omfatter samarbeidsprosjekter innenfor både det forsvarsindustrielle og forsvarspolitiske området. Fra norsk side har vi identifisert et knippe prosjekter som er av interesse for oss. Blant de høyest prioriterte prosjektene er økt militær mobilitet, som også er flaggskipet i EU-Nato samarbeidet. Vilårene for tredjelands deltakelse i Pesco er fortsatt til diskusjon i EU, og vi ser frem til en snarlig avklaring av dette spørsmålet.

EU-Nato

Sett med norske øyne er det viktig at EDF, Pesco og andre initiativer i EU på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området utvikles på en åpen og inkluderende måte i forhold til Nato og allierte land som ikke er medlemmer av EU. Vi vil derfor bidra til at dialogen og samarbeidet mellom EU og Nato videreutvikles i 2020. EU og Nato jobber med en rekke tiltak for å styrke samarbeidet. Vi vil fra norsk side vektlegge tiltak for å øke mobiliteten av militære styrker i Europa, samt styrke samarbeidet mot cyber- og hybride trusler.

FOSA

Etter at direktivet for forsvars- og sikkerhetsanskaffelser ble tatt inn i norsk rett gjennom forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser (FOSA), har EU-kommisjonen kommet med flere fortolkningsnotater for forståelsen av direktivet, som vil kunne få betydning for praktiseringen av direktivet i Norge. FD har i 2019 publisert veileder til FOSA, som FD vil holde oppdatert etter hvert som direktivet og veilederen har fått virket over noe tid. Direktivet er sammen med det nyetablerte EUs forsvarsfond (EDF) to sentrale tiltak som skal bidra til en større grad av felles europeisk forsvarsmateriellmarked. FD vil følge etableringen av EDF, og i hvilken grad det blir satt i gang initiativer som får betydning for praktiseringen av direktivet i Norge

Samarbeid med nære EU- og Nato-land

For å ivareta Norges interesser når det gjelder deltakelse i EUs forsvarssamarbeid, vil Forsvarsdepartementet i 2020 prioritere dialogen med nærliggende land som Tyskland, Frankrike, Nederland, Danmark, Finland og Sverige. Tyskland blir viktig også som EU-formannskapsland høsten 2020. Vi vil følge forhandlingene om Storbritannias fremtidige deltakelse i EUs utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeid tett, og vurdere både eventuelle ytterligere muligheter og utfordringer for oss som følge av brexit. Norge har vital interesse av at Storbritannia opprettholder sin sentrale rolle i europeisk og trans-atlantisk sikkerhet.

Helse- og omsorgsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet (matområdet)

Antibiotikaresistens

Regjeringen har ambisiøse mål for arbeidet mot antibiotikaresistens. Antibiotikaresistens er et raskt voksende problem i verden og utgjør en alvorlig trussel mot global helse. Vi risikerer en fremtid uten effektive antibiotika, der banale skader, operasjoner og infeksjoner, som i dag regnes som ufarlige igjen kan få dødelige utfall. Helsesystemenes bærekraft og økonomi vil bli kraftig utfordret. Denne type tiltak krever bredt internasjonalt samarbeid, både praktisk og regulatorisk og vi må bidra til at ulike fagområder (folkehelse, dyrehelse, landbruk og miljø) samordner sine tiltak.

Spørsmålet er også høyt på den politiske og faglige dagsorden i EUs One Health Action Plan against Antimicrobial Resistance (AMR), som skal bidra til å gjøre EU til beste region, styrke forskning, utvikling og innovasjon innen AMR og være med på å forme den globale dagsorden. EUs handlingsplan blir konkret fulgt opp innen flere regelverksområder. Regelverksutviklingen omfatter blant annet utfyllende regelverk til den nye dyrehelseforordningen og en ny forordning om veterinære legemidler og medisinfôr. Europakommisjonen arbeider også med et utkast til ny beslutning om overvåkning og rapportering av AMR, for å få pålitelige og sammenlignbare data som skal danne grunnlag for videre arbeid og strategi på området. Videre peker planen på viktigheten av at landene lager nasjonale handlingsplaner. Det konkretiseres flere tiltak for å bistå landene med å utarbeide slike planer. Videre omtaler EUs handlingsplan tiltak for å styrke forskning og utvikling, samt bidra til økt global bevisstgjøring av utfordringene med antimikrobiell resistens. [Det vil trolig også bli opprettet et partnerskap for forskning på AMR under EUs kommende forskningsrammeverk Horisont Europa.](#)

Det er viktig med et aktivt samarbeid med EU når det gjelder globale tiltak innenfor internasjonale organer som Verdens helseorganisasjon, FAO og Verdens dyrehelseorganisasjon. Innsatsen mot antibiotikaresistens skjer i samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Klima- og miljødepartementet og Utenriksdepartementet.

Nytt regelverk for godkjenning og bruk av veterinære legemidler mv.

EU vedtok i januar 2019 et nytt regelverk for veterinære legemidler og medisinfôr. Forordningen om veterinære legemidler er del av EUs regelverk for å følge opp mange av tiltakene i handlingsplanen på antimikrobiell resistens (AMR), som ble lagt fram av Europakommisjonen i juni 2017. Store deler av diskusjonene for å komme til enighet mellom Europakommisjonen, Europaparlamentet og Rådet har derfor vært knyttet til AMR og da særlig ønsket om at bruken av antibiotika skal gå ned og tiltak for å begrense bruken. Det er mange tiltak når det gjelder bruken av antibiotika. Utover dette omhandler regelverket i hovedsak hvordan veterinære legemidler skal godkjennes innenfor EØS-området. Godkjenningsprosedyrene skal sørge for at disse er mer samkjørte og går gjennom en sentral prosedyre som for humane legemidler slik at regelverket anvendes likt innenfor EØS-området. Et annet viktig formål med det nye regelverket er at det skal legges til rette for utvikling av legemidler til dyr i større grad. I tillegg til den nærmere omtalte forordningen er det i samme regelverkspakke også en forordning om krav til søknader og en om medisinfôr.

Det nye regelverket skal få anvendelse i januar 2022. Det tas sikte på å ta rettsaktene inn i EØS-avtalen slik at den får samme anvendelsestidspunkt i EØS. HOD tar sikte på å sende forslag til gjennomføring av regelverket i norsk rett på høring i løpet av våren 2020. Gjennomføring av forordningen fordrer både lov- og forskriftsendringer. Helse- og omsorgsdepartementet samarbeider med Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet om oppfølgingen.

Ny kontrollforordning

Forordning (EU) nr. 882/2004 om offentlig kontroll for å sikre verifisering av etterlevelse av regelverket for mat, fôr, dyrehelse og dyrevelferd (kontrollforordningen) vil bli erstattet av en ny forordning, som skal tre i kraft 14. desember 2019. Ny kontrollforordning har i stor grad samme mål som tidligere, men omfanget er utvidet. Den gjelder nå også plantehelse, biprodukter, økologiske produkter, plantevernmidler, geografisk opprinnelsesmerking, GMO samt svindel med landbruksstandarder.

Målet er å sikre at myndighetene opptrer enhetlig og helhetlig i tilsynet med etterlevelsen av regelverket på matområdet, dyrehelse, plantehelse og fôr. Samt at de har utarbeidet systemer for oppfølging og gjennomføring av årlige kontrollprogrammer og håndhever regelverket. Den stiller som tidligere høye, og på noen områder strengere, krav til kompetanse, opplæring og tilstrekkelig antall medarbeidere, risikobasering, effektivisering og effekt av tilsyn og revisjoner. Forordningen danner rammen for alt tilsyn og kontroll i matkjeden.

Den nye kontrollforordningen gir over 70 hjemler til Kommisjonen for å fastsette gjennomføringsrettsakter. Mange av disse rettsaktene må være ferdige til kontrollforordningen skal tre i kraft 14. desember 2019. Arbeidet med dette i regi av Kommisjonen har pågått de siste to årene. Det har vært et stort arbeid å følge opp utviklingen av bestemmelser, spesielt når det gjelder offentlig kontroll med produksjon av animalske produkter og importkontroll. Norge deltar i arbeidsgrupper under Kommisjonen for dette arbeidet og vi har påvirkningsmuligheter gjennom dette. Selve gjennomføringen av ny kontrollforordning ved endringer av retningslinjer og instruksjoner, opplæring av ansatte og annen oppfølging, i tillegg til ytterligere utvikling av nytt regelverk hjemlet i kontrollforordningen, vil være et stort arbeid i 2020 og årene fremover.

Matsvindel

Kommisjonen erklærte i 2013 nye prioriteringer og tiltak for å styrke arbeidet med å bekjempe matsvindel. Dette omfatter blant annet å bygge et nettverk for å styrke utveksling og samarbeid mellom medlemslandene og bygge opp kompetanse om gode metoder for å avdekke og bekjempe matsvindel i matproduksjonskjeden. Dette arbeidet har dekket hele matproduksjonskjeden inkludert fôr og biprodukter. I november 2015 ble det opprettet et nytt meldesystem, AAC (Administrative Assistance and Cooperation system) som er et IT-verktøy, driftet av Kommisjonen, som skal være til hjelp for medlemsstatene for utveksling av informasjon eller anmodning om bistand på områdene fôrvarer og næringsmidler. Norge er en aktiv deltager i dette systemet og det er Mattilsynet som er kontaktpunktet.

Mattilsynet deltar i flere årlige internasjonale aksjoner. OPSON-aksjoner er én av disse, og driftes av Europol og Interpol, hvor det i 2019/20 er mer enn 70 land som deltar. I Norge er det Tolldirektoratet og Mattilsynet som samarbeider om de nasjonale aktivitetene. De deltar på koordinerte aksjoner sammen med andre land. Europakommisjonen er nå en del av dette samarbeidet, og deltar på møter og støtter/koordinerer aksjoner hvert år.

Deltagelse i OPSON-aksjoner bidrar i stor grad til å øke og forsterke samarbeidet med andre land. Bekjempelse av matsvindel er viktig for Norge, og det er en forventning at Mattilsynet har fokus på dette. I 2018 startet et nordisk prosjekt for utarbeidelse av en felles nordisk trusselvurdering. Videre vil Mattilsynet fortsette å ha oppmerksomhet på videreutvikling av effektive metoder for å avdekke og bekjempe matsvindel og følger tett med på annen internasjonal aktivitet bl.a. i CODEX og WHO.

Dyrehelse

Ny forordning om smittsomme dyresykdommer ble vedtatt 9. mars 2016. Forordningen fornyer og erstatter dagens EU-regelverk, og opphever nærmere 40 tidligere rettsakter. Denne nye og overordnede forordningen fastslår generelle prinsipper for alle dyreslag og alle typer dyrehold,

inkludert akvatiske dyr. Viktige prinsipper er styrking av det forebyggende arbeidet, overvåking og beredskap. Fokus er på en risikobasert og proaktiv forebygging. Det har også vært et mål å tydeliggjøre ansvarsfordelingen mellom myndigheter og næringsaktører, og å minske de administrative byrdene.

Forordningen omfatter som nevnt også fisk og regelverket vil ha stor betydning for utviklingen av norsk akvakulturnæring.

Kommisjonen er i ferd med å utvikle det utfyllende regelverket til denne nye forordningen. Norge følger arbeidet tett. Norge har derfor sendt både en nasjonal ekspert innen landdyrhelse og en ekspert innen fiskehelse for å bistå Kommisjonen i dette arbeidet. Saken vil bli fulgt opp av Landbruks- og matdepartementet i samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet.

Det er viktig å følge med på utviklingen av alvorlige smittsomme dyrehelsesykdommer i EU. Afrikansk svinepest har for tiden størst oppmerksomhet. Sammen med fugleinfluensa er disse blant de sykdommene som har vært viktigst over tid, og vil være viktige framover. Lumpy skin disease og småfepest er relativt nylig introdusert. Spredningsmønster og konsekvenser er vanskeligere å forutsi for nylig introduserte sykdommer og tett oppfølging er derfor ønskelig også for disse.

Husdyravl

Europaparlamentet og Rådet vedtok 8. juni 2016 en ny rettsakt for husdyravl, forordning (EU) 2016/1012. Forordningen samler avlsregelverket for artene storfe, småfe, svin og hest i en forordning, og er således en forenkling. Det er ikke foretatt store materielle endringer i forhold til dagens bestemmelser. På enkelte områder er det likevel foretatt en del presiseringer. Det er viktig for Norge at regelverket ivaretar hensynet til å bevare nasjonale raser.

Forordningen gir Kommisjonen anledning til å utforme og vedta delegerte rettsakter og gjennomføringsrettsakter på noen områder i forordningen. I 2017 vedtok Kommisjonen fire rettsakter som utfyller bestemmelsene i avlsforordningen. Kommisjonen har på bakgrunn av innspill fra medlemslandene utarbeidet et utkast til en revidert versjon av én av disse fire rettsaktene. Rettsakten som er foreslått vil forbedre prosessen med utstedning av avlssertifikater. Norge er med i en ekspertarbeidsgruppe der man blant annet diskuterer erfaringer og utfordringer med implementeringen av forordningen i de ulike medlemslandene. Norge har gitt skriftlig innspill tidligere i regelverksprosessen, og fortsetter å følge arbeidet med utforming av utfyllende regelverk. Det er lagt opp til ett eller to årlige møter i arbeidsgruppa. Formålet med møtene er å sikre lik forståelse av regelverket. Saken følges opp av Landbruks- og matdepartementet.

Gjødsel

EUs nye forordning om gjødselvarer ble vedtatt i 2019, forordning (EU) 2019/1009 av 5. juni 2019 om fastsetting av bestemmelser for å gjøre EU-gjødselvarer tilgjengelig på markedet og om endring av forordning (EF) nr. 1069/2009 og (EF) nr. 1107/2009 og oppheving av forordning (EF) nr. 2003/2003. Det nye regelverket er en del av EUs satsning på den sirkulære økonomien. Avfall og biprodukter skal utnyttes, viktige næringsstoffer skal tas vare på og nye arbeidsplasser skal skapes. Det nye regelverk innebærer at dagens regulering av uorganisk gjødsel i forordning (EU) nr. 2003/2003 (gjødselforordningen) erstattes av den nye forordningen som dekker både organiske og uorganiske gjødselvarer. Fra 16. juli 2022 kan en starte med å markedsføre produkter etter det nye regelverket. Bruken av produktene reguleres nasjonalt. Det blir ikke obligatorisk å markedsføre gjødsel etter dette regelverket, men det vil være et valgfritt alternativ til nasjonalt produktregelverk.

Regelverket er nå til vurdering i EØS-landene. EØS-prosessen for dette regelverket vil kunne ta noe tid. Island har spilt inn at de ønsker unntak for det meste av organiske produkter på grunn av smittefare. Både Norge og Island har spilt inn at det er nødvendig å beholde grenseverdier for kadmium i mineralgjødsel.

Det arbeides allerede med utvidelse av regelverket til nye råvaretyper. Norge arbeider for å få fiskeslam anerkjent som råvare for produksjon av gjødselvarer.

Plantevernmidler – hormonforstyrrende stoffer

Hormonforstyrrende stoffer (HFS) er stoffer som påvirker hormonbalansen eller endrer hormonsystemets funksjon på en slik måte at det medfører skadelige effekter på helse og miljø.

Kriteriene for hormonforstyrrende stoffer ble vedtatt i EU i 2018. EFSA har også publisert retningslinjer for identifisering av HFS. Kommisjonen har i tillegg publisert et veikart for videre arbeid med HFS. Mattilsynet har sendt skriftlige kommentarer på veikartet og medvirket ved utarbeidelsen av retningslinjene. For aktive stoffer der godkjenningprosedyren er pågående, og der det hormonforstyrrende potensialet ble vurdert før kriteriene ble vedtatt, mottar EFSA fortløpende mandater fra Kommisjonen for å vurdere det hormonforstyrrende potensialet i henhold til nye retningslinjer, dersom dette potensialet ikke kan utelukkes og er av betydning for en eventuell godkjenning.

Plantevernmidler – revidering av regelverk

Kommisjonen arbeider med en gjennomgang av regelverket for godkjenning av plantevernmidler og regelverk for rester av plantevernmidler i mat og fôr (REFIT). I forbindelse med evalueringen av disse forordningene har Mattilsynet tidligere (2017) sendt inn svar på en omfattende spørreundersøkelse for myndighetene. Mattilsynet har også deltatt på en workshop arrangert av Kommisjonen i mai 2018. I oktober 2018 publiserte Europakommisjonen en rapport med resultatene av evalueringen av de to regelverkene. Vi har per nå liten kjennskap til Kommisjonens vurderinger da dette har vært en lukket prosess internt i Kommisjonen, men vet at EU-landene skal diskutere saken i Rådet. Selve rapporten fra konsultantselskapet er tilgjengelig, men Mattilsynet har ikke sett Kommisjonens egne vurderinger og innspill til konsultantselskapets rapport. Kommisjonen jobber videre med rapporten og tar sikte på å kunne sende den til Rådet og Europaparlamentet i løpet av andre halvdel av 2019. I forbindelse med dette har Kommisjonen nylig bedt om en oppdatering på noen av spørsmålene som vi tidligere har besvart. Mattilsynet følger prosessen.

Kommisjonen jobber også med oppfølging av direktivet om bærekraftig bruk av plantevernmidler, da det er stort politisk fokus på plantevernmiddeleområdet i EU. Det har vært tilsynsrunder i EU, som viser ikke tilfredsstillende resultater i flere land. Det er forventet mye fokus på oppfølging av medlemslands implementering i 2020. Kommisjonen publiserer i slutten av 2019 for første gang harmoniserte risikoindikatorer som viser utvikling i risiko siden regelverket ble vedtatt i 2019. Norge skal beregne de harmoniserte risikoindikatorerne for første gang i 2020, forutsatt at den aktuelle forordningen blir implementert før fristen for innsending av data.

Rester av plantevernmidler

Glyfosat

Det er stor oppmerksomhet om glyfosat i EU. Fordi man ikke har innhentet særlig analysedata, er det i utkast til EUs koordinerte program for 2020 obligatorisk med analyser av alle produktene som inneholder glyfosat.

Klorat

EFSA har pekt på at vi får i oss for mye klorat ut i fra et helsemessig perspektiv. De anbefaler at nivået av klorat senkes i befolkningen.

Klorat er et ulovlig plantevernmiddel og grenseverdien er satt til kvantifiseringsgrensen på 0,01 mg/kg. Samtidig dannes klorat når vann er behandlet med klor, som er et lovlig vannbehandlingskjemikalie. I september 2019 fikk et regelverksforslag for fastsettelse av MRLer for klorat over 0,01 mg/kg (i forordning (EF) nr. 396/2005) flertall i en tentativ votering. Det forventes at forslaget snart kommer til votering. MRL på 0,01 mg/kg for klorat i alle produkter er urealistisk og forventes ikke å skyldes bruk av plantevernmidler. Derfor er det viktig å få fastsatt risikovurderte MRLer som er mer realistiske for å gjøre det lettere å kontrollere og følge opp funn av klorat i mat og fôrvarer. Nivåer av klorat analyseres ikke rutinemessig ved pesticidanalyser og krever spesialanalyse. Nivået av klorat har i de fleste produkter vært høyere enn grenseverdien på 0,01 mg/kg, selv om nivåene er redusert etter at det ble fokus på dette. Det er viktig å få fastsatt MRLer for klorat over 0,01 mg/kg fordi status nå er at MRL på 0,01 mg/kg ikke etterleves av medlemslandene i påvente av fastsettelse av risikovurderte MRLer som fastsettes som midlertidige MRLer (fem år) på bakgrunn av overvåkingsdata (95 persentilen). Når det gjelder inntaket av klorat vil hoveddelen av inntaket komme fra drikkevann. Det er foreløpig ingen MRL for klorat i drikkevannsregelverket. WHO har en veiledende grenseverdi for klorat i drikkevann, imidlertid har EFSA vurdert at denne kan være for høy.

Kombinasjonseffekter av ulike plantevernmiddel-rester funnet i overvåkingsprogrammet

Det er stort fokus på funn av flere stoffer i én og samme prøve og hvilke effekter en slik kombinasjon kan ha for helsa vår (kombinasjonseffekter). Selv om det er få overskridelser av grenseverdiene, er det vanlig å påvise rester av flere forskjellige aktive stoffer i samme prøve.

Resultatene for 2018 viser at 35 % av prøvene i den ordinære overvåkingen (nasjonalt overvåkingsprogram og EUs koordinerte overvåkingsprogram) hadde to eller flere reststoffer i én og samme prøve.

Alle funn over grenseverdi, blir vurdert om plantevernmiddelet kan utgjøre en fare for forbrukeren. Flere ganger kan et produkt inneholde flere plantevernmidler, som alle ligger under grenseverdien.

Mattilsynet er bekymret for at det kan være tilfeller hvor summen av disse plantevernmidlene kan utgjøre en fare for forbrukeren. For å sikre at mat som omsettes er trygg for forbrukeren, vil Mattilsynet også i tiden framover følge med på produkter der det påvises flere plantevernmidler i én prøve.

Fôrregelverket

Gjeldende regelverk for fôrvarer er under kontinuerlig justering. En stor jobb er knyttet til nygodkjenning, re-godkjenning og utvidet godkjenning av fôrtilsetningsstoffer. Det pågår en evaluering av fôrtilsetningsstoffregelverket i EU, en såkalt REFIT (Making EU law lighter, simpler and less costly), som vil danne grunnlag for en beslutning om fôrtilsetningsstoffregelverket skal revideres.

Det pågår en kontinuerlig justering av grenseverdier for fremmedstoffer og krav til merking og omsetning. Norge er initiativtaker til en generell havbrukstilpasning av fôrregelverket. Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet følger opp innen sine respektive områder.

Økologisk produksjon og merking av økologiske produkter

Det pågår en prosess i EU for revidering av hele økologiregelverket. Det ble den 30. mai 2018 vedtatt en ny Europaparlaments- og Rådsforordning nr. 2018/848 om økologisk produksjon og merking av økologiske produkter. Flere endringer vil kunne ha konsekvenser for økologisektoren i Norge. Regelverket gjelder fra 1. januar 2021 i EU. Rettsakten er til vurdering i Efta EØS-landene. Det pågår en prosess i Komiteen for økologisk produksjon og i Ekspertgruppen for økologisk produksjon for å utarbeide utfyllende regler for flere områder i regelverket. Prosessen startet i 2018 og er planlagt slutført i 2020, slik at hele regelverket kan tre i kraft samtidig i EU. Denne regelverkspakken vil erstatte

gjeldende regelverk på dette området. Saken vil bli fulgt opp av Mattilsynet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet.

Biologisk og kjemisk mattrygghet

Regelverket om hygiene gjelder for hele matkjeden og har følgelig stor betydning for alle aktører i kjeden. Det pågår løpende arbeid med utvikling av gjennomføringsregler og retningslinjer knyttet til dette regelverket, herunder bestemmelsene om mikrobiologiske kriterier.

Tilsvarende er det løpende utvikling av regelverket knyttet til bruken av kjemiske stoffer i matkjeden for eksempel bruken av plantevernmidler og plantevernmiddelrester i mat, veterinære legemiddelrester, tilsetningsstoffer, matkontaktmaterialer, forurensende stoffer mv. Mattilsynet følger dette arbeidet i EU, og vil følge opp det nye regelverket om godkjenning og bruk av plantevernmidler og handlingsplanen på området.

Det arbeides også med revisjon av Forordning (EU) nr. 1881/2006, og en forordning om overvåking av forurensende stoffer i mat. EFSA vil i løpet av 2020 følge opp risikovurderingen på de perfluorerte organiske stoffene PFOA og PFOS med en risikovurdering på flere stoffer i samme stoffgruppe (PFAS). Risikovurderingene på PFAS vil følges opp i arbeidsgruppen for persistente organiske miljøgifter, samt muligens i arbeidsgruppen for matkontaktmaterialer.

I 2020 vil Kommisjonen ha fokus på å ferdigstille arbeidet med å revidere regelverket for matkontaktmateriale av resirkulert plast. I tillegg evaluerer Kommisjonen regelverket på matkontaktmaterialer. Helse- og omsorgsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet samarbeider om oppfølgingen.

Merking

Forordning (EU) nr. 1169/2011 om matinformasjon til forbrukerne gir bestemmelser om merking og markedsføring av matvarer. Forordningen gir bestemmelser som skal gi forbrukerne bedre muligheter for å ta velbegrunnede valg. Dette gjelder for eksempel opprinnelsesmerking, mulig ingrediensliste og næringsdeklarasjon på alkoholholdige drikkevarer og regulering av transfett. Disse bestemmelsene pålegger Kommisjonen å utrede områdene og eventuelt foreslå utfyllende regelverk. Arbeidet vil trolig pågå i lang tid fremover, da de fastsatte tidsfristene i liten grad er overholdt.

Stortinget har bedt regjeringen sørge for å ta initiativ til bedre merkeordninger for mat, som også stiller krav til opprinnelsesmerking på bearbejdede kjøttprodukter og meieriprodukter. Utfyllende regler om frivillig opprinnelsesmerking hvor hovedingrediensen ikke har den samme opprinnelse som den som er angitt for produktet, ble vedtatt i EU i 2018. Forordning (EU) nr. 775/2018 skal anvendes fra april 2020. Et spørsmål og svar-dokument om felles forståelse og anvendelse av forordningen forventes publisert i november 2019.

Innholdet av industrielt fremstilt transfett er regulert i forordning (EU) 2019/649, den trer i kraft 1. april 2021. Denne forordningen vil erstatte vår nasjonale regulering av innhold av transfett i matvarer.

Etter fremleggelsen av bransjenes forslag til selvregulering av merking av alkoholholdige drikker i mars 2018, har Europakommisjonen hatt samtaler med de ulike sektorene.

- Ølsektoren har forpliktet seg til å merke energiinnhold (evt. full næringsdeklarasjon) og ingredienser på emballasjen på øl innen 2022.
- Spritsektoren vil merke energiinnhold på emballasjen, men øvrig næringsinnhold og ingredienser kan finnes online.

- Vinsektoren forhandler fremdeles høsten 2019. Muligvis er de villige til å merke energiinnhold på emballasjen, mens ytterligere opplysninger kan finnes online.

Arbeidsgruppen for matinformasjon og aktuelle interesser bidrar til Kommissjonens arbeid med en vurdering av forside-merking av næringsinnhold på matvarer, såkalt FoP-merking (Front of Pack). Det sees også på muligheten for en harmonisert ordning.

Reglene om holdbarhetsmerking er relevante for arbeidet med å redusere matsvinn. Dette har høy prioritet i EU og Norge. Flere ulike tiltak er iverksatt i denne sammenheng, bl.a. en Kommissjonsveileder om holdbarhetsmerking beregnet for bransjer og tilsyn. Norge deltar i arbeidet som gjøres i regi av EU-plattformen om matsvinn og mat-tap.

Revisjon av regelverket for barnemat

Utkast til ny forordning om bearbeidet kornbasert barnemat og annen barnemat var til avstemning i Europaparlamentet i januar 2016. Kommissjonen ble imidlertid bedt om å fremme et nytt utkast til forordning. En av årsakene til dette var at sukkernivåene var høyere enn det WHO anbefaler.

Kommissjonen gjør et grundig arbeid i forbindelse med utarbeidelsen av ny rettsakt. Et omfattende kartleggingsarbeid i regi av "Joint Research Centre" er utført og ulike EFSA-vurderinger er ferdigstilt eller under arbeid. EFSA vurderer blant annet egnet ernæringsmessig sammensetning, anbefalt tidspunkt for introduksjon av fast føde, de eksisterende grenseverdiene for pesticidnivåer og skal muligens også vurdere bruk av aromastoff til sped- og småbarn. Kommissjonen har etablert en «Task force» innen «Expert Group on food intended for infants and young children, food for special medical purposes and total diet replacement for weight control» i forbindelse med utarbeidelsen av nytt utkast til forordning om barnemat. Det er 10 MS som deltar i «Task Force» (Norge deltar ikke).

Innovasjon har medført betydelig endringer i utvalget av produkter til sped- og småbarn. Norge imøteser at regelverket revideres. Vi støtter et grundig arbeid i forbindelse med revisjonen og følger arbeidet tett da det gjelder næringsmidler til sårbare grupper. Mattilsynet samarbeider med Helsedirektoratet og Helse- og omsorgsdepartementet følger arbeidet.

Forordning om ernærings- og helsepåstander

Påstandsforordningen (EF) nr. 1924/2006 gir regler for bruk av ernærings- og helsepåstander i kommersiell kommunikasjon om næringsmidler. Formålet er å harmonisere bruken av ernærings- og helsepåstander innenfor EØS-området. Bruken av ernærings- og helsepåstander er frivillig, men dersom påstander brukes i kommersielle sammenhenger må disse være i overensstemmelse med påstandsforordningen. Forordningen trådte i kraft i EU i 2007. Den ble gjennomført i norsk rett som forskrift om ernærings- og helsepåstander om næringsmidler i februar 2010.

Det fremgår av påstandsforordningen artikkel 4 at såkalte ernæringsprofiler skulle fastsettes før 2009 for å legge føringer for hvilke matvarer og/eller matvaregrupper som skulle omsettes med ernærings- og helsepåstander og hvilke som ikke skulle kunne det. Dette ble imidlertid ikke gjort. Kommissjonen tok opp igjen arbeidet høsten 2016 og utreder om det fremdeles er ønskelig å etablere ernæringsprofiler. Norge har gitt innspill til Kommissjonen om at Norge ønsker at ernæringsprofiler blir etablert.

Det er fortsatt helsepåstander som ikke har blitt håndtert av Kommissjonen etter at medlemsland i 2008 skulle melde inn helsepåstander (jf. artikkel 13 i påstandsforordningen). Det gjelder påstander som er knyttet til planter og urter (ca. 1500 påstander). Det foregår for tiden en diskusjon knyttet til hvilke kriterier som skal brukes til å vurdere disse påstandene, og om det eventuelt også er behov for nytt

regelverk som evt. kan dekke både «safety», renhet og påstander. Dette er en kompleks diskusjon og Norge vil vurdere nærmere hvilken holdning vi skal ha til forslag som Kommisjonen vil foreslå. Helse- og omsorgsdepartementet følger opp saken.

Det har ikke vært aktivitet i Kommisjonens arbeidsgruppe for ernærings- og helsepåstander på dette området i 2019. Vi forventer at Kommisjonen fortsetter arbeidet i 2020.

"Ny-mat" forordningen

Ny mat er mat som ikke har blitt brukt i EØS før 1997. En ny forordning om ny mat, forordning (EU) nr. 2015/2283, ble vedtatt i EU 25. november 2015. Denne erstattet den tidligere forordning 258/97 om ny mat, og gjelder fra 1. januar 2018. Forordningen ble gjennomført i norsk rett i forskrift 25. juli 2017 nr. 1215 om ny mat.

Forordningen klargjør definisjonen av ny mat, og har innført en enklere og EU-sentralisert godkjenningssystem. Det gis generelle godkjenninger, og godkjente ny mat-produkter inkluderes i en unionsliste over ny mat. For ny mat som er tradisjonelle matvarer fra tredjeland, er det innført en meldeordning som baserer seg på bruk i lang tid (minst 25 år) uten at det er påvist helseskader (history of safe use). Det kan innvilges individuelle godkjenninger med databeskyttelse i en periode på maksimalt inntil 5 år.

Europakommisjonen har mottatt over 200 søknader om godkjenning siden forordningen begynte å gjelde i januar 2018 (oktober 2019). Over 150 av disse er etter vanlig godkjenningssystem (artikkel 10), mens drøyt 40 er tradisjonelle næringsmidler fra tredjeland (artikkel 14).

Helse- og omsorgsdepartementet følger opp saken.

Alkoholsterke drikker

Rådet og Europaparlamentet fastsatte 17. april 2019 forordning (EU) 2019/787, som opphever og erstatter den per i dag gjeldende basisforordningen om alkoholsterke drikker (forordning (EF) nr. 110/2008). Forordningen trådte i kraft i EU 24. mai 2019 og skal i utgangspunktet gjelde i EU fra 25. mai 2021. De fleste av bestemmelsene om beskyttelse av geografiske betegnelser på alkoholsterke drikker begynte allerede å gjelde i EU fra 8. juni 2019. Den nye basisforordningen om alkoholsterke drikker er nå til vurdering i EØS-/Efta-statene.

De nye og mer detaljerte bestemmelsene om beskyttelse av geografiske betegnelser på alkoholsterke drikker, antas å kunne medføre mer arbeid for myndighetene sammenliknet med dagens bestemmelser. Kommisjonen skal også etablere et eget, nytt elektronisk register som skal inneholde de geografiske betegnelse på alkoholsterke drikker som til enhver tid er beskyttet i EU.

Norge har de beskyttede geografiske betegnelse Norsk Vodka og Norsk Akevitt under dagens regelverk. Det vil bli jobbet videre for fortsatt beskyttelse av disse betegnelse under det nye regelverket.

Revisjon av drikkevannsdirektivet

Kommisjonen la 1. februar 2018 fram et forslag til revidert drikkevannsdirektiv. Drikkevannsområdet er i dag regulert ved direktiv 98/83/EF, og Norge er generelt positive til en revisjon av drikkevannsdirektivet. Trilogforhandlingene for drikkevannsdirektivet startet i oktober 2019.

Det er enighet om at drikkevannsdirektivet skal omfatte krav om at det må gjennomføres en farekartlegging ved vannforsyningsystemene, og at farene som avdekkes skal håndteres.

Drikkevansdirektivet blir også koblet nærmere sammen med rammedirektivet for vann gjennom flere henvisninger, for å sikre en helhetlig vannforvaltning.

Andre temaer som diskuteres er oppdaterte parameterlister, godkjenningsordning for materialer i kontakt med drikkevann, bedre tilgang til drikkevann for alle og bestemmelser om at borgerne skal få bedre informasjon om drikkevannet i sitt nærrområde.

Norge har støttet opp om mange av revisjonens forslag, blant annet det å stille krav om en risikobasert tilnærming, slik også WHO anbefaler i sin "Water Safety Plan". Helse- og omsorgsdepartementet følger opp saken.

Nytt horisontalt vareregelverk

Ny forordning om markedstilsyn og produktsamsvar ble vedtatt 20. juni 2019 og skal i hovedsak anvendes i EU fra 16. juli 2021. Denne er relevant for forordning (EU) No 1223/2009 om kosmetikk.

For mer informasjon om forordningen generelt, henvises til tekst om nytt horisontalt vareregelverk under NFD.

[Helse- og omsorgsdepartementet \(HOD\)](#)

Medisinsk utstyr

EU vedtok 5. april 2017 to nye forordninger om medisinsk utstyr som skal erstatte dagens tre direktiver. Formålet med det nye regelverket er å styrke pasientsikkerheten og sørge for en lik anvendelse av regelverket i medlemsstatene. For in vitro diagnostisk medisinsk utstyr er det en fem års overgangsperiode før regelverket trer i kraft og for øvrig medisinsk utstyr er overgangsperioden tre år. De nye forordningene er til vurdering i EØS/Efta-landene og vil tas inn i EØS-avtalen. Det er trolig behov for tilpasningstekster for å kunne gjøre dette.

Gjennomføring av forordningene i norsk rett vil medføre behov for både lov- og forskriftsendringer. I tillegg til de to hovedforordningene er det gitt hjemmel til 82 gjennomføringsrettsakter, hvorav 18 er obligatoriske og derfor må være på plass samtidig som det nye regelverket trer i kraft. Det nye regelverket vil innebære store endringer sammenlignet med dagens krav til medisinsk utstyr. Innenfor nær sagt alle områder i lovgivningen settes det nye, og i stor grad, strengere krav. Det nye regelverket utvider også myndighetenes ansvar og oppgaver hva gjelder samarbeid og overvåking. For alle relevante aktører, herunder produsenter, tekniske kontrollorgan og Legemiddelverket, som er fag- og tilsynsmyndighet i Norge, vil det nye regelverket innebære økonomiske og administrative konsekvenser.

Legemiddelverket deltar som fag- og tilsynsmyndighet i ulike arbeidsgrupper under Europakommisjonen hvor både gjennomføring av hovedforordningene samt utarbeidelsen av gjennomføringsrettsakter er tema. Det vil bli spesielt krevende for EU-kommisjonen å få på plass de 18 obligatoriske gjennomføringsrettsaktene før 26. mai 2020. Så langt er kun én av 18 rettsakter vedtatt.

Bærekraftig legemiddelmarked

Rådskonklusjonene fra 2016 er førende for EUs arbeid på legemiddelområdet. Disse er særlig knyttet til å styrke balansen i legemiddelektoren i EU for å sikre tilgang til legemidler. Bakgrunnen for rådskonklusjonene er utfordringene knyttet til tilgang til legemidler samt det økte prisnivået på nye legemidler, som har vært observert de siste årene. Flere land hevder at prisnivået ikke er bærekraftig. Som en oppfølging av Rådskonklusjonene har EU-kommisjonen fått en utredning av Copenhagen

Economics om incentivordningene for legemidler til barn og sjeldne sykdommer. I tillegg har den lagt fram et forslag om regulering av Health Technology Assessment – HTA.

Rapporten fra Copenhagen Economics krever oppfølging, og EU-kommisjonen vil i løpet av første kvartal 2020 legge frem et Working staff document som vil beskrive hvordan dette skal gjøres. Oppfølgingen fra EU-kommisjonens side vil være viktig for balansen i legemiddelmarkedet, spesielt relatert til nye legemidler hvor tilgang og pris er en utfordring.

Tilgang til legemidler er også et av de prioriterte områdene som er nevnt i oppdragsbrevet til påtroppende helsekommissær Stella Kyrianiades. I oppdragsbrevet står det at Kyrianiades skal sikre at Europa har tilgang til «affordable medicines». Det understrekes også skal legges til rette for at legemiddelindustrien i Europa kan være ha en ledende rolle globalt. Bakgrunnen for dette er trolig den nye industristrategien for EU, som er ventet å bli lagt frem innen utgangen av året og som skal gjøre Europa konkurransedyktig opp mot blant annet Kina og USA.

Legemiddelmangel

Legemiddelmangel er et betydelig problem både i Norge og internasjonalt. Siden 2010 er antall meldinger om leveringssvikt av legemidler i Norge mer enn firedoblet. Det er veldig varierende hvor alvorlige mangelsituasjonene er, hvor lenge de varer og om vi finner alternative løsninger. Produksjonsproblemer, avregistrering og et lite attraktivt norsk marked er hovedårsaken til økningen. Legemiddelprodusentene har plikt til å melde alle tilfeller av avbrudd i legemiddelforsyningen til Legemiddelverket, men dette gjelder bare for legemidler med markedsføringstillatelse i Norge. Meldeordningen er hjemlet i EØS-regelverket for legemidler. Legemiddelverket har derfor god oversikt over mangelsituasjoner som skyldes forhold hos legemiddelprodusentene, slik som produksjonsvansker eller avregistreringer. I tillegg kan mangel skyldes problemer med distribusjon av legemidler eller videresalg av legemidler. I Norge er det lave priser på originallegemidler, og videresalg til andre land, såkalt paralleleksport, forekommer.

Siden utfordringene relatert til legemiddelmangel er mangeartede og henger nøye sammen finnes det ingen enkel løsning på problemet. EU forsøker på ulike nivåer å ta fatt i utfordringene knyttet til legemiddelmangel. Norge deltar i HMA/EMA task force on availability of appropriately authorised medicines. I tillegg har EU-kommisjonen startet et arbeid for å se på om dagens regelverk gir tilstrekkelig muligheter for rasjonering, prioriteringer og sanksjoner/reaksjoner. Helse- og omsorgsdepartementet vil følge opp dette arbeid.

Health Technology Assessments (HTA)

I Rådskonklusjonene fra 2016 ble det oppfordret til et felles HTA-samarbeid. Europakommisjonen fremmet 31. januar 2018 forslag til en forordning om samarbeid om medisinske metodevurderinger (Health Technology Assessment – HTA) i EU for Rådet og Europaparlamentet. Forslaget gir Europakommisjonen hjemmel til permanent finansiering av europeisk HTA-samarbeid knyttet til særlig to teknologiområder: Legemidler med nye virkestoffer eller innenfor nye terapi områder som får markedsføringstillatelse gjennom sentral godkjenningprosedyre i Det europeiske legemiddelbyrået, samt visse typer medisinsk utstyr med høy risiko. Forslaget legger opp til en samordning av HTA-arbeidet i EU med både obligatoriske og frivillige samarbeidsområder mellom medlemslandene.

Utkastet til forordning omfatter fire områder:

1. Felles evaluering av klinisk relativ effekt for legemidler med nye virkestoffer og innenfor nye terapiområder som godkjennes gjennom sentralprosedyre og for noen typer medisinsk utstyr i de høye risikoklassene.
2. Vitenskapelig rådgivning hvor utviklere av legemidler eller medisinsk utstyr kan søke råd fra HTA-myndigheter med hensyn til krav til dokumentasjon og data.

3. Identifisering av ny teknologi slik at disse på et tidlig stadium kan inkluderes i det felles samarbeidet.
4. Frivillig samarbeid på områder utenfor forordningens virkeområde.

Diskusjonene i Rådet pågår fortsatt, mens Europaparlamentet har avgitt sin posisjon våren 2019. Grunnen til at diskusjonene i Rådet tar tid, er at dette er et kontroversielt tema for EUs medlemsland og da spesielt de store medlemslandene med allerede velfungerende nasjonale HTA-prosesser. Noen av de sterkeste HTA-motstanderne har også stor legemiddelindustri. Frankrike og Tyskland har vært de sterkeste motstanderne av forslaget, og de ønsker hovedsakelig frivillig samarbeid på området med begrunnelse i at Kommisjonen her går for langt i sin kompetanse og at felles vurderinger av relativ klinisk effekt vil påvirke nasjonale beslutninger om pris og refusjon. For de mindre medlemslandene vil et felles, bindende regelverk på HTA bidra inn i spørsmålet om riktige og bærekraftige investeringer for helsetjenesten, ved at de ikke har samme kapasitet til nasjonalt HTA-arbeid. I tillegg vil felles vurderinger av relativ klinisk effekt også kunne senke prisene på et legemiddel, ved at industrien må forholde seg til den samme vurderingen av relativ klinisk effekt når landene skal ta i bruk ett nytt legemiddel. Industrien vil da ikke kunne «shoppe» mellom landene slik som i dag.

Europeiske referansenettverk

EU-direktivet om anvendelse av pasientrettigheter i grensekryssende helsetjenester (pasientrettighetsdirektivet) trådte i kraft i april 2011 og omtaler etablering av europeiske referansenettverk (ERN) i artikkel 12. Formålet til ERN er å styrke europeisk samarbeid om høyspesialiserte helsetjenester og sjeldne sykdommer. Dette operasjonaliseres ved at det etableres formaliserte faglige nettverk som kan samarbeide om å innhente og spre kunnskap om forebygging, diagnostikk og behandling gjennom bl.a. etablering av felles kvalitetsregistre, forskning, kompetanseutvikling samt legge til rette for faglig dialog om behandling av enkeltpasienter (virtuelle konsultasjoner). ERN er særskilt viktig for behandling av sjeldne sykdommer og sjeldne kreftformer og kan derfor også bidra til å understøtte forskning og implementering av persontilpasset medisin i Europa. ERN regelverket trådte i kraft 10. mars 2014 og Norge har deltatt i arbeidet både i utarbeidelse av regelverket, og nå i implementering ved å blant annet deltakelse i ERN-styret. I desember 2016 ble de første 24 nettverk godkjent av ERN-styret og det har kommet nye utlysingsrunder siden. Norge er representert i 8 av 24 nettverk gjennom fullverdige eller assosierte medlemmer, og har som ambisjon om å være representert i fleste nettverk for å kunne gi norske pasienter tilgang til fagekspertisen som samles i nettverkene.

Grensekryssende samarbeid om helsedata

Implementering av pasientrettighetsdirektivet (Directive 2011/24/EU of the European Parliament and of the council of 9 March 2011 on the application of patients' rights in cross-border healthcare) utløser behov for IKT-løsninger som kan sikre at relevant helseinformasjon følger pasienten, og at behandlere kan utveksle informasjon og kommunisere på tvers av landegrenser. Gjennom Connecting Europe Facility eHealth DSI (CEF Digital) har kommisjonen i 2019 utlyst prosjektmidler for etablering av grensekryssende løsninger for e-resept og oppsummerte pasientopplysninger. Inntil videre prioriterer Norge nasjonale e-helseprosjekter fremfor grensekryssende tjenester på dette området fordi prosjektene er svært kostnadskrevenende for et relativt lavt pasientvolum. EU-prosjektene har lang tidshorisont og det er høye samordningskostnader for felles prosjekter mellom flere EU-land. Vurderingen er at Norge raskt vil være i stand til å ta i bruk grensensnittene som utformes i EU-prosjektene, og i praksis vil kunne realisere tjenestene til samme tidshorisont som andre europeiske land.

Samtidig er det et mål å intensivere deltakelsen i internasjonalt samarbeid om e-helse. Europakommisjonen øker aktivitetsnivået på e-helse og flere og flere land slutter seg til samarbeidet. Norge vil derfor kartlegge muligheter for deltakelse i EUs ulike ekspertgrupper innen e-helse for å

kunne følge med på, påvirke og tilpasse seg det internasjonale rammeverket for interoperabilitet og bidra til at Norge og norske sektor- og markedsaktører i økende grad kan ta del av den europeiske samhandlingen på e-helseområdet. Det er også aktuelt å vurdere andre arenaer og virkemidler for deltakelse og påvirkningsmulighet. Norge er innvilget observatørstatus i Europakommisjonens politiske organ for e-helse, eHealth Network. Direktoratet for e-helse bisitter Helse- og omsorgsdepartementet i møtene i kraft av rollen som nasjonal ekspert, og er i tillegg medlem i andre nettverk og felles prosjekter. Norge vil fra 1. mars 2020 ha en nasjonal ekspert utsendt til Europakommisjonen på området for digital helse.

Aldrende befolkning

EU har tatt en aktiv pådriver-rolle i Europa for å forberede medlemslandene på konsekvensene og mulighetene som en aldrende befolkning innebærer. EU introduserte tidlig begrepet *active ageing* som mål for politikken. Det innebærer at eldre selv kan styrke sin mestringsevne og helse og dermed få en bedre aldring, og at helse- og omsorgstjenesten så vel som andre områder i samfunnet bør innrette for å fremme aktive eldre. En slik strategi vil også være mer bærekraftig. I samarbeid med FNs Økonomiske kommisjon for Europa (UNECE) har EU bidratt til å utvikle Active Ageing Index, som gir en bench-marking av hvordan de enkelte land utvikler seg på ulike dimensjoner som arbeid, velferd, helse og sosial deltakelse. Norge er nå tilsluttet indeksen og har blant de beste skårene.

Et viktig virkemiddel er det europeiske innovasjonspartnerskapet for aktiv og sunn aldring (EIP-AHA), som drives i samarbeid med Europakommisjonen. Partnerskapet gir støtte til en rekke innovasjonsprosjekter innen helsetjenester og helsefremming, sosial aktiviteter, aldersvennlig samfunnsutvikling og utvikling av velferdsteknologi. Agder-regionen deltar i programmet og har status som reference-site. Satsingen på *silver economy* skal også bidra til å skape økonomisk vekst i Europa, og viser at flere eldre representerer økonomiske muligheter for næringslivet.

Samarbeidsprosjekter under EUs helseprogram

Under EUs helseprogram deltar Norge aktivt i flere ulike samarbeidsprosjekter, såkalte Joint Actions (JA). Disse dekker en rekke ulike områder; blant annet demens, sjeldne sykdommer, vaksinasjon, tobakk, ehelse og beredskap. Norge leder arbeidspakker under flere av samarbeidsprosjektene, deriblant arbeidet med migrasjon og helse. Etter oppfordring fra EU skal Norge ved Helsedirektoratet lede en Joint Action på som har mål om å styrke de europeiske landenes felles helseberedskap for å håndtere eventuelle terrorangrep med biologiske og kjemiske hendelser/terror. Prosjektet skal gå over tre år og finansieres av EU.

EUs tobakksproduktdirektiv

EU vedtok 3. april 2014 et nytt tobakksdirektiv. Det er også vedtatt en rekke gjennomføringsrettsakter. Formålet med direktivet er å gjøre tobakksprodukter mindre attraktive gjennom strengere reguleringer av hvordan tobakksprodukter kan produseres, presenteres og selges, og samtidig sikre den frie vareflyten. Hovedtiltak i direktivet er forbud mot karakteristisk smak i sigaretter og rulletobakk, nye og større helseadvarslere med bilde på pakningene for røyketobakk, felles europeisk merkings- og sporingsystem for å redusere ulovlig salg av tobakk, samt en rekke nye rapporterings- og registreringsordninger, blant annet for elektroniske sigaretter, fjernsalg, urtebaserte røykeprodukter og nye tobakksprodukter. Prosessen med å innlemme direktivet i EØS-avtalen er pågående og det forventes at innlemmelse vil skje i 2019. Nødvendige endringer i tobakkskadeloven ble vedtatt av Stortinget 9. desember 2016, og departementet arbeider med tilhørende forskriftsendringer.

Justis- og beredskapsdepartementet (JD)

Rettslig samarbeid

Det rettslige samarbeidet i EU har hatt en sterk utvikling de siste årene. Mesteparten av dette regelverket faller utenfor Norges regulære samarbeid med EU.

Det er nødvendig med et nært og effektivt rettslig internasjonalt samarbeid på strafferettens område, og Norge vil vurdere om det er ønskelig å knytte seg til ytterligere regelverk på feltet. Når det gjelder det sivilrettslige samarbeidet er Norge allerede tilknyttet regelverket om anerkjennelse og fullbyrding av dommer på det kommersielle området (Luganokonvensjonen), og det er igangsatt arbeid for å knytte Norge til EUs sivile forordninger om forkynning og bevisopptak.

Schengen-samarbeidet – på visumfeltet

Visumforordningen er blitt endret med Europaparlamentets- og rådsforordning 2019/1155 av 20. juni 2019. Endringene trer i kraft februar 2020. En sentral endring er innføringen av en særskilt rettshjemmel der visumpolitikken knyttes til retursamarbeid, med mål om at dette vil være et insitament for å styrke samarbeidet om retur av borgere uten lovlig opphold eller behov for beskyttelse på Schengen-territoret. For øvrig omhandler de øvrige forslagene i stor grad en oppdatering av regelverket i forhold til dagens praksis og teknologisk utvikling. Det arbeides også med videreutvikling av visuminformasjonsystemet VIS, som må ses i sammenheng med det pågående arbeidet om interoperabilitet mellom systemene som brukes innen migrasjon, grensekontroll og politisamarbeid. Videre pågår det forhandlinger mellom Kommisjonen og enkelte tredjeland om visumfasiliteringsavtaler. Av hensyn til Schengen-samarbeidets felles visumpolitikk, inngår Norge tilsvarende avtale med vedkommende land når slike avtaler er ferdig forhandlet eller revidert.

Dublin-samarbeidet

Europakommisjonen la frem et forslag til revisjon av det felleseuropeiske asylsystemet (CEAS) i 2016, herunder nytt Dublinregelverk. Det er politisk uenighet knyttet til forslaget. Regjeringen vil følge de videre forhandlingene om regelverket tett. Det er i norsk interesse at EU lykkes i å etablere en velfungerende mekanisme for ansvarsfastsettelse for behandling av asylsøknader og fordeling av asylsøkere. Sammen med forslaget til revidert Dublin-forordning, fremmet Europakommisjonen også forslag til revidert Eurodac-forordning. Regjeringen følger også dette arbeidet.

Det europeiske asylbyrået – EASO

Norge vil i 2020 fortsette å delta aktivt i Det europeiske asylbyrået (EASO), blant annet ved å sende ut personell i operasjoner i regi av byrået. Europakommisjon foreslo i 2016 endring i rettsgrunnlaget for asylbyrået, noe som vil innebære utvidede oppgaver. Dette er fremdeles ikke vedtatt. EASO arbeider nå ut fra at endringene skal gjennomføres i 2021. Norske myndigheter vil vurdere vår oppfølging av dette.

Tredjelandssamarbeid og retur

Det er et hovedmål at færrest mulig personer skal oppholde seg ulovlig i Norge. Dette er en forutsetning for regulert innvandring, og det er viktig at personer som oppholder seg i Norge innretter seg etter negative vedtak. Rask retur er viktig for å bevare tilliten til asylinstituttet, motarbeide kriminalitet og å redusere offentlige utgifter, bl.a. utgifter til mottaksopphold. Signaleffekten av rask retur og gode returordninger kan bidra til å redusere antall asylsøkere uten beskyttelsesbehov.

Samarbeid med tredjeland (transitt- og opprinnelsesland) er sentralt for å sikre en forsvarlig og kontrollert flyktning- og migrasjonspolitik. Dette gjelder både forebyggende tiltak og tilrettelegging

for retur av personer uten lovlig opphold i Norge. I samarbeid med aktuelle land arbeider regjeringen med å styrke landenes kapasitet til å håndtere migrasjon. Det er videre et sentralt prioritert område å sikre at landene samarbeider om å ta tilbake egne borgere. Retur av personer uten et oppholdsgrunnlag er viktig blant annet av hensyn til å forebygge nye ankomster av personer uten beskyttelsesbehov, forebygging av kriminalitet og for å ivareta asylsystemets troverdighet.

Det er en stor utfordring at flere land ikke viser vilje til å ta imot egne borgere. Et sentralt virkemiddel for å fremme samarbeid med tredjeland om retur er å gjøre bruk av Norges posisjon for å fremme retur og få på plass effektivt retursamarbeid, f.eks. gjennom returavtaler. Dette innebærer at retur ses i sammenheng med Norges øvrige utenrikspolitiske interesser og avtaler, herunder at det knyttes forventninger om retursamarbeid for land som mottar norsk bistand. EU styrker nå både sitt returarbeid og sitt samarbeid med tredjeland, og Norge følger dette arbeidet tett og vurderer samarbeid der hvor aktuelt. Norge deltar også i prosessen med å revidere EU-regelverket for gjennomføring av retur.

Gjenbosetting

Norge skal i 2020 gjenbosette 3000 flyktninger. EU har fremmet et forslag om et felles gjenbosettingsforordning for medlemslandene. Forhandlingene om forslaget pågår. Norge deltar ikke i forhandlingene, og må avvente sluttresultatet før det kan gjøres en vurdering av om Norge bør slutte seg til dette.

Implementering av Etias

Rettsakten om fremreisesystemet *European Travel Information and Authorisation System* (Etias) ble vedtatt 12. september 2018. Systemet skal bidra til å styrke Schengen-landenes indre sikkerhet og forhindre ulovlig migrasjon ved at visumfrie reisende til Schengen-området på forhånd må søke om tillatelse til å reise frem til yttergrensen. Ved passering av yttergrensen vil grensekontroll vil bli foretatt som vanlig.

Systemet vil avhjelpe at Schengen-landenes myndigheter i dag i mindre grad har utfyllende forhåndsinformasjon om visumfrie reisende som ønsker å reise til Schengen-området. Systemet vil utvikles delvis parallelt med inn- og utreisesystemet (*Entry/Exit System – EES*), og vil tre i kraft etter dette.

Implementering av *Entry/Exit System – EES*

Rettsakten om inn- og utreisesystemet (*Entry/Exit System – EES*) ble vedtatt 30. november 2017. Rettsakten etablerer et system for elektronisk registrering av tidspunkt og sted for inn- og utreise over Schengen-samarbeidets yttergrenser for tredjelandsborgere på korttidsopphold på Schengen-territoriet. Systemet vil også registrere alfanumeriske data og biometriske kjennetegn, ansiktsbilde og fire fingeravtrykk, for de reisende. Dataene vil bli kontrollert ved senere inn- og utreiser. Systemet vil automatisk beregne hvor lenge tredjelandsborgeren kan oppholde seg på Schengen-territoriet, og vil varsle medlemslandene der reisende ikke forlater Schengen-territoriet innen utløpet av lengste mulige oppholdstid. Registrering og kontroll i EES erstatter dagens praksis med manuell stempeling i reisedokumenter. Systemet skal effektivisere grensekontrollprosessen, samtidig som kvaliteten i prosessen styrkes. Rettsakten gir som et sekundærformål medlemsstatenes rettshåndhevende myndigheter anledning til å på visse vilkår gjøre søk i systemet. Systemet forventes i drift i EU tidlig i 2022.

Revisjon av returdirektivet

EU-kommisjonen fremla i september 2018 et forslag til revidert returdirektiv (Europaparlaments- og rådsdirektiv 2008/115/EF om felles standarder og prosedyrer i medlemsstatene for retur av

tredjelandborgere med ulovlig opphold). Formålet er å styrke, samordne og effektivisere returarbeidet og oppnå flere returer.

Etter bearbeidelse i rådsstrukturen, hvor Norge deltok, vedtok Rådet i juni 2019 en såkalt «*partial general approach*», det vil si et omforent *delvis* utkast til revidert direktiv. Utkastet vil være gjenstand for forhandlinger mellom Kommisjonen, Rådet og Parlamentet. Det er foreløpig ikke kjent når forhandlingene vil finne sted. Utkastet omfatter hele direktivet med ett unntak; en grenseprosedyre for retur, som er tenkt å komplimentere en grenseprosedyre for asylsaksbehandling i ny prosedyreforordning. Dette spørsmålet synes foreløpig lagt på is i rådsstrukturen.

Frontex

En ny rettsakt om Den europeiske grense- og kystvakt (EBCG), som i dag er Frontex ble vedtatt høsten 2019. Rettsakten innebærer en betydelig styrking av EUs arbeid med å sikre Schengens yttergrenser og arbeid for å motvirke irregulær migrasjon. Det skal gradvis bygges opp en mannskapsstyrke på 10.000. EBCG vil også få utvidede oppgaver på returområdet, og da særlig med hensyn til samarbeid med tredjeland.

Interoperabilitet

To nye rettsakter om interoperabilitet mellom EUs informasjonssystemer på grense- og politisamarbeidsområdet ble vedtatt våren 2019. Løsningen inneholder en felles søkeportal, som vil være en portal til ulike EU-systemer. Dette inkluderer EES (*Entry/Exit System*), ETIAS (*European Travel and Information System*), VIS (*Visa Information System*) og fingeravtrykkregisteret Eurodac. I tillegg omfattes Schengen informasjonssystem (SIS), Europol-data og søk mot Interpol. Søkeportalen vil gjøre det mulig å foreta søk i flere systemer samtidig og få et samlet svar tilbake. En delt biometribase, som vil muliggjøre søk på fingeravtrykk og ansiktsdata fra flere underliggende systemer samtidig. Et felles identitetsregister, som skal samle biografiske data for å gi et helhetlig bilde av opplysninger som er registrert på personer. En teknisk komponent som skal kunne avdekke om en person er registrert med flere identiteter i systemene når nye biometriske og/eller biografiske opplysninger blir registrert.

Arbeidet med å implementere løsningene i Norge vil pågå gjennom 2020.

Schengen informasjonssystem – SIS

I november 2018 ble det vedtatt tre nye rettsakter om Schengen informasjonssystem (SIS). Rettsaktene innebærer at bruksområdet for SIS blir utvidet og at det også kan legges noen flere opplysninger inn i systemet enn hva det er adgang til i dag. For eksempel skal vedtak om retur av tredjelandborgere uten lovlig opphold skal i fremtiden registreres i SIS. Det skal også registreres hvorvidt en er etterlyst eller mistenkes for å være involvert i terrorrelaterte aktiviteter.

Barn som risikerer å bli bortført eller å bli offer for menneskehandel, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse kan registreres for å forhindre utreise. Det samme gjelder barn som risikerer å bli involvert eller bli offer i terrorrelaterte aktiviteter eller bli rekruttert til væpnede grupper eller bli involvert aktivt i kamphandlinger. Sårbare personer som løper risiko for å bli utsatt for menneskehandel eller kjønnsbasert vold skal i fremtiden også kunne registreres med sikte på å hindre utreise, forutsatt at nasjonale regler tillater slike tiltak. Alle slike registreringer kan kun skje dersom det foreligger nasjonal hjemmel. Pakken gir også skjerpede krav til medlemslandene ved at det heretter skal legges inn melding i SIS på personer som har innreiseforbud.

Arbeidet med å implementere rettsaktene vil pågå i 2020.

EU's arbeid mot terror og ekstremisme

Når det gjelder arbeidet mot terror og ekstremisme er det viktigste at Norge fortsatt inkluderes med tanke på deltakelse i etablerte fora, samt relevante møter, seminarer, arbeidsgrupper med videre. Vi ønsker å følge tett EU's arbeid med tiltak og strategier for å forebygge og avverge terror. Dette gjelder blant annet kunnskap om vurderinger knyttet til utviklingen i trusselbildet, arbeid med informasjonsdeling, hvordan imøtegå ekstremistisk propaganda på nett, utviklingen knyttet til rekruttering og radikaliserings og for øvrig kunnskap om effektive tiltak for det forebyggende arbeidet.

Digital sikkerhet og Det europeiske byrået for cybersikkerhet – Enisa

Norge følger opp EU's cybersikkerhetsstrategi ved å gjennomføre direktiv om tiltak for å sikre et høyt felles nivå for sikkerhet i nett- og informasjonssystemer (NIS-direktivet) i norsk rett. Utkast til lov om sikkerhet i nettverk og informasjonssystemer var på høring første halvår 2019. JD skal etter planen fremme en lovproposisjon i 2020.

Forordning om Enisa og et rammeverk for sertifisering av IKT-produkter, tjenester og prosesser trådte i kraft i EU i 2019 (*Cybersecurity Act*). Forordningen er til vurdering i EØS-Efta landene. Regelverket styrker Enisa som gis et permanent mandat til å hjelpe EU's medlemsland med å motvirke og håndtere dataangrep, og etablerer et cybersikkerhetssertifiseringsrammeverk som har som mål å heve sikkerhetsstandarden i europeiske IKT-produkter, tjenester og prosesser.

Klima- og miljødepartementet (KLD)

Felles oppfyllelse av klimaforpliktelsen

I 2015 meldte både Norge og EU inn et mål til FN om å redusere klimagassutslippene med minst 40 prosent innen 2030 sammenlignet med utslippsnivået i 1990. I oktober 2019 inngikk EU, Norge og Island en avtale om felles oppfyllelse av utslippsmålet for 2030. Avtalen betyr at Norge deltar i EU's klimaregelverk i perioden 2021-2030 på like vilkår som EU-landene. Norge er fra før med i EU's kvotesystem for bedrifter, som setter et tak på de samlede europeiske utslippene fra industri, olje- og gassproduksjon. I tillegg skal Norge fra 2021 samarbeide med EU om utslippskutt fra transport, oppvarming av bygg, jordbruk, avfall og andre utslipp utenfor kvotesystemet. Regelverket om bokføring av utslipp og opptak fra skog- og arealbrukssektoren vil også gjelde for Norge i denne perioden.

Den 7. februar meldte Norge inn et forsterket norsk klimamål for 2030 til FN om å redusere utslippene fra 50 prosent og opp mot 55 prosent i 2030 sammenlignet med 1990-nivå. Europakommisjonen har i sin European Green Deal varslet at de vil legge frem en plan for å øke EU's mål til minst 50 prosent og opp mot 55 prosent. Regjeringen har arbeidet for at EU skal øke sitt mål til 55 prosent, og vil fortsette å arbeide for det fremover.

EU's politikk for sirkulær økonomi inkludert plastforurensing

EU har vært en pådriver for utviklingen av en sirkulær økonomi. I EU-kommisjonens lavutslippsstrategi, som viser hvordan netto nullutslipp av klimagasser kan oppnås i 2050, pekes det på at omstillingen til en sirkulær økonomi står sentralt. Det samme gjelder refleksjonspapiret om hvordan Europa skal nå FN's bærekraftsmål innen 2030.

EU's handlingsplan for sirkulær økonomi fra 2015 omfattet 54 tiltak, hvorav alle nå er gjennomført eller igangsatt. Sentrale områder inkluderte plast, mat, bygg og anlegg, kritiske råvarer, biomasse og biobaserte råvarer. I 2018 la EU frem en egen plaststrategi som oppfølging av handlingsplanen. Den nye EU-kommisjonen har varslet at de vil videreføre og utvide handlingsplanen til nye fokusområder som kjennetegnes av høy miljø- og klimabelastning over livsløpet og stort potensial for sirkularitet.

Mulige innsatsområder kan bl.a. bli IT, elektronikk, mobilitet, mineralnæringen, møbler, tekstiler, produktpolitikk og styrkede markeder for sekundære råvarer. EUs medlemsland har vedtatt rådskonklusjoner om sirkulær økonomi i oktober 2019 som viser deres forventninger og hva som bør omtales i EUs neste handlingsplan om sirkulær økonomi. Norge vil arbeide aktivt i gjennomføringen av den kommende handlingsplanen og følge opp arbeidet der Norge særlig kan bidra.

Norge vil også fortsette å følge opp tiltak i EUs plaststrategi slik som for eksempel tiltak for å redusere utslipp av mikroplast. Tiltak og reguleringer på EU-nivå som bidrar til en sirkulær økonomi og reduserer marin forurensning og mikroplast vil ha større miljøeffekt fordi de omfatter et større område og gir like vilkår for næringslivet i Europa.

I 2018 la Kommisjonen frem forslag til ulike modeller for bedre koblinger mellom kjemikalie-, avfalls- og produktregelverkene. Formålet er å skape et robust marked for sekundære råvarer som ikke gir uønsket spredning av farlige stoffer, særlig for materialgjenvunnet plast, noe som blir ekstra viktig i lys av økte materialgjenvinningsmål. Norge har kommet med innspill til arbeidet og vil følge opp relevante prosesser i 2020.

[EUs kjemikaliepolitikk](#)

EU-landene utgjør samlet en av de største produsentene av kjemikalier i verden. EUs kjemikalierregelverk er verdens fremste, og Norge bidrar tungt inn i samarbeidet. Det viktigste verktøyet i EUs kjemikaliepolitikk ligger i REACH-forordningen som gir regler for registrering, evaluering, godkjenning og begrensinger av kjemiske stoffer, mens det andre grunnleggende kjemikalierregelverket (CLP) handler om helse- og miljøfareklassifisering av kjemikalier.

Både REACH og øvrig kjemikalierregelverk har nylig vært gjenstand for en evaluering. REACH gikk inn i en ny fase i 2018 i og med utløp av fristen for registrering av nye stoffer, noe som medfører endringer i oppgaveporteføljen og finansieringsgrunnlaget til kjemikaliebyrået ECHA. Kommisjonen har over tid jobbet med en strategi for et giftfritt miljø som en del av EUs 7. miljøhandlingsprogram. På tross av påtrykk fra blant annet Norge synes det som om Kommisjonen ikke kommer til å legge frem denne strategien likevel. Den påtroppende Kommisjonen har derimot varslet en "zero pollution" – ambisjon som vil omfatte kjemikalier, industriutslipp, plantevernmidler og hormonforstyrrende stoffer, samt adressere luft- og vannkvalitet. Norge vil samarbeide aktivt med likesinnede land for å bidra til at kjemikalieagendaen blir løftet på en god måte i 2020. Norge deltar aktivt i en gruppe av likesinnede land som møtes på ministernivå foran hvert miljørådsmøte for å fremme kjemikalieagendaen ("Reach-Up"-nettverket). Samtidig er Miljødirektoratet svært aktive i det løpende reguleringsarbeidet under REACH og øvrig kjemikalierregelverk. Regelverket er sentralt for å redusere utslipp og sikre trygge og miljøvennlige produkter.

[Kommunal- og moderniseringsdepartement \(KMD\)](#)

Kommunal- og moderniseringsdepartementet foretar en helhetlig gjennomgang av de foreslåtte EU-programmene for å identifisere hvilke som er sentrale for vår måloppnåelse.

[IKT](#)

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil fortsette arbeidet med å følge opp Kommisjonens strategi for et digitalt indre marked (DSM) og den etterfølgende strategien som forventes lagt fram i 2020. Arbeidet foregår gjennom å utarbeide posisjoner, svare på høringer og delta i relevante ekspertgrupper og komiteer. Oppfølgingen av strategien omfatter flere departementers ansvarsområder, og KMD koordinerer den nasjonale oppfølgingen. Norge vil fortsette å følge utviklingen tett og bidra med norske erfaringer og synspunkter, for å fremme et sikkert og effektivt indre marked for datatjenester, herunder skytjenester, i Europa.

Andre initiativer som vi vil følge opp i 2020, er EUs arbeid med kunstig intelligens og blokkjeder, forslag til forordning om fri flyt av ikke-personlige data og revisjonen av EUs viderebruksdirektiv (Open Data and Public Sector Information Direktivet- tidligere PSI-direktivet). I forbindelse med implementering av dette direktivet jobbes det også med å definere høy-verdi datasett som skal gjøres gratis tilgjengelig. KMD vil også implementere EUs direktiv om tilgjengelighet av nettsider og applikasjoner (WAD).

Videre vil vi fortsette å aktivt følge opp EU-programmene CEF Digital og ISA2 som bidrar til utvikling, implementering og drift av grensekryssende digitale tjenester i Europa. Vi vil også fortsette å følge opp EUs støtteordning for etablering av gratis offentlige wifi-soner, Wifi4EU, som Norge er del av.

Vi vurderer videre deltakelse i EUs foreslåtte Digital Europe Programme (DEP) som skal gjelde fra 2021 til 2027, og har gitt innspill til EUs arbeid med utforming av programmet. Programmet bygger på EUs Digital Single Market Strategy og skal understøtte digital transformasjon i bred forstand. EU-programmene CEF Telecom og ISA² løper ut i 2020 og hovedelementene fra disse programmene bli videreført som del av DEP. KMD vurderer også deltakelse i det foreslåtte EU-programmet CEF2 Digital (2021-2027) som skal understøtte etablering av digital infrastruktur og sannsynligvis videreføre ordningen Wifi4EU.

KMD følger også opp IKT-delene av de syv samfunnsutfordringene i Horisont 2020, særlig med tanke på å mobilisere offentlig sektor til større deltakelse i programmet.

Elektronisk kommunikasjon

Et nytt felleseuropeiske rammeverket for elektronisk kommunikasjon ble vedtatt i EU i slutten av 2018. Det nye rammeverket innebærer en modernisering av dagens regelverk og skal stimulere konkurransen som driver for investeringer, bidra til utbredt tilgang til og bruk av høyhastighetsnett i hele EU, styrke det indre marked og styrke forbrukerrettigheter.

Vårt nasjonale regelverk for elektronisk kommunikasjon bygger på det europeiske rammeverket, og vedtakelsen av regelverket utløser behov for å revidere ekomloven med tilhørende forskrifter. KMD tar sikte på å sende et forslag til endringer i ekomloven med tilhørende forskrifter på høring våren 2020.

I det nye felleseuropeiske rammeverket inngår også en ny forordningen om sammenslutningen av reguleringsmyndigheter for elektronisk kommunikasjon (Berec). Situasjonen rundt Norge og EØS/Efta-landenes deltakelse i Berec har lenge vært uavklart, men ordlyden i den nye forordningen synes å åpne for en tilfredsstillende deltakelse for EØS Efta-landene i Berec. Vi vil i forhandlingene med EU-siden om tilpasningstekst arbeide for en løsning som sikrer at EØS/Efta-landene får delta i Berec på lik linje med EUs medlemsstater, men uten stemmerett og på en måte som i størst mulig grad sikrer EØS/Efta-statene mulighet til å påvirke saker som omhandler egne markedsvedtak.

EU kommisjonen la i januar 2017 fram forslag til nytt regelverk om kommunikasjonsvern. Parlamentet vedtok sin rapport på forslaget i oktober 2017, mens diskusjonene i Rådet har pågått inntil nylig. Det finske formannskapet lyktes ikke å oppnå enighet om en felles posisjon i COREPER og det er nå usikkert hva som vil skje med forslaget. Norge støtter formålet om å oppnå god og effektiv beskyttelse av konfidensialitet i elektronisk kommunikasjon og er positive til Kommisjonens forslag til en nytt regelverk. Gjeldende kommunikasjonsvern direktiv er gjennomført i ekomloven og en revisjon av regelverket vil nødvendigvis gjøre endringer i nasjonal lovgivning. KMD følger forslaget tett og har aktivt søkt å spille inn synpunkter på forslaget underveis i prosessen.

Styrket samhandling med kommuner og regioner i europapolitikken

Norges samarbeid med EU har gjennom EØS-avtalen konsekvenser for samfunnsutviklingen og implementering av regelverk i kommunesektoren. Fagdepartementene har ansvaret for de enkelte sektorområdene. KMD følger med på hvilke organisasjonsmessige og økonomiske konsekvenser nye direktiver og endringer i EU/EØS-regelverk kan få for kommunesektoren. Vi følger også med på nye politiske initiativ for eventuelt å kunne påvirke før de blir direktiv.

Gjennom deltakelse i europeiske interesseorganisasjoner har norske kommuner og fylkeskommuner et verdifullt europeisk kontaktnett. De deltar i EU-programmer om blant annet forskning og innovasjon, og samarbeider om å løse samfunnsutfordringer med regioner og kommuner i andre land. Landsdelene har sine egne regionkontorer i Brussel.

Når de nye fylkeskommunene er etablerte, vil regjeringen gjennomgå de arenaene der sentrale og regionale styresmakter møtes om internasjonale spørsmål, for å bidra til at de ulike arenaene blir bedre sett i sammenheng og brukt mer effektivt. Utenriksdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet tar sikte på å reorganisere Europapolitisk forum slik at de nye fylkeskommunene blir godt representert i dialogen mellom regjeringen, kommunesektoren og Sametinget om europapolitiske spørsmål. En tar sikte på at de nye fylkeskommunene skal være direkte representert i forumet. Det vil bli lagt til rette for god og tidlig dialog og informasjonsdeling over forvaltningsgrensene, slik at norske interesser kan fremmes effektivt på europeiske samarbeidsarenaer.

Samarbeid om policyutvikling for byer

Norge støtter og er engasjert i EUs arbeid med en Urban Agenda. Dette er et initiativ fra medlemsland for å få urbane spørsmål opp på den politiske dagsordenen. Kommisjonen er viktig part i samarbeidet. I mai 2016 ble Pact of Amsterdam vedtatt. Denne stadfester at målsetting for arbeidet er å bidra til (i) bedre regelverk, (ii) bedre finansiering og (iii) bedre kunnskapsgrunnlag og kunnskapsutveksling, når det gjelder urbane spørsmål. Det arbeides gjennom brede partnerskap der både byer, land, Kommisjonen, ulike organisasjoner og EUs investeringsbank, er representert. Kommunal- og moderniseringsdepartementet følger opp arbeidet i relevante faglige og politiske fora. Norske byer deltar nå i fire av partnerskapene. Oslo kommune koordinerer partnerskapet om sirkulær økonomi, Trondheim deltar i et partnerskap om klimatilpasning, Larvik deltar i et partnerskap om offentlige anskaffelser og Stavanger deltar i et partnerskap om bærekraftig arealbruk og naturbaserte løsninger. Det pågår diskusjon om videreutvikling av Urban Agenda, og dette vil være et sentralt tema på en uformell ministerkonferanse under tysk ledelse høsten 2020. På denne konferansen vil også en revidert erklæring om bypolitikk, Leipzig-erklæringen, bli vedtatt.

Forsknings- og innovasjonssamarbeid om byspørsmål

KMD har, i et nært samarbeid med Norges forskningsråd, hovedansvaret for den norske oppfølgingen av Joint Programming Initiative (JPI) Urban Europe. JPI Urban Europe er et initiativ på nasjonalt nivå til forsknings- og innovasjonssamarbeid om urbane spørsmål. Samarbeidet startet opp i 2010, og i dag er 14 land, inkludert Norge, medlemmer. I tillegg deltar noen land og Kommisjonen som observatører. JPI Urban Europe er ett av flere felles-programmer som er etablert for å svare på de store samfunnsutfordringene som Europa står overfor. De utgjør komplementære aktiviteter til EUs rammeprogram på forskning. Samarbeidet omfatter ulike aktiviteter knyttet til nettverksarbeid og samarbeid om prosjekter, både internt i Europa og også med land utenfor Europa.

Geografisk infrastruktur

Norge har gode løsninger for samarbeid om offentlig geografisk informasjon, og blir ofte trukket fram som et godt eksempel på dette området. De norske erfaringene er relevante for EUs arbeid med geografisk infrastruktur for Europa (Inspire-direktivet), og bygger blant annet opp om effektiv elektronisk forvaltning og miljørapportering. Norge kan bidra til erfaringsutveksling i konkrete prosjekter og programmer.

Norsk deltakelse i Interreg. Ny programperiode 2021-2027

Deltakelse i Interreg er Regjeringens viktigste inngangsport til EUs regionalpolitikk og således en viktig arena for å påvirke og delta i samarbeid for å løse regionalpolitiske utfordringer som forutsetter grenseoverskridende samarbeid.

Interreg er en del av EUs samholdingspolitikk og har som formål å fremme territorielt samarbeid på tvers av landegrenser i Europa. Norge deltar i 11 Interreg-programmer og i ett av EUs nabolandsprogram for samarbeid med Russland, ENI Kolarctic.

Deltakelsen i Interreg er en integrert del av norsk regionalpolitikk og en viktig innfallspport for vår deltakelse i nordisk og europeisk regionalpolitikk. Målet med norsk deltakelse er å:

- fremme en ønsket regional utvikling i Norge gjennom å samarbeide om grenseregionale utfordringer
- fremme en balansert utvikling av det europeiske kontinentet og våre nærområder
- fremme en helhetlig, koordinert og aktiv norsk europapolitikk, og ivareta norske interesser innenfor EUs regionalpolitikk

EU la frem i mai 2018 det første utkastet til nytt regelverk for Interreg for programperioden 2021-2027. Regjeringen vil følge og delta aktivt i arbeidet med å utvikle nytt regelverk og nye programmer for Interreg gjennom uformelle møter på politisk og administrativt nivå og i nært samarbeid med medlemslandene i EU. Regjeringen har besluttet at Norge skal være med i neste Interreg programperiode, men ikke hvilke program Norge vil delta i. Det er nå dialog med aktuelle land og fylkeskommunene om dette.

Regional statsstøtte

Dersom EU-kommisjonen følger "normal" tidsplan skal regelverket for regionalstøtte og regelverket for gruppeunntak (GBER) revideres med virkning fra 1.1.2021. Begge disse regelverkene er avgjørende for å sikre et handlingsrom for regionalpolitikken som bidrar til regional balanse gjennom vekstkraft, likeverdige levkår og bærekraftige regioner i hele landet. [Europakommisjonen vurderer å videreføre dagens regelverk til ut 2023](#). Dagens regelverk er godt tilpasset norske regionale utfordringer og sikrer at ordningen med distriktsrettet investeringsstøtte og ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift kan opprettholdes. Befolkningsutvikling og befolkningstetthet er faktorer som er i bevegelse i Norge. Samtidig kan også kommune- og regionreform få konsekvenser for hvordan fremtidige støttekart kan se ut. Dette er derfor et arbeid som Regjeringen vil følge tett i møter med Europakommisjonen og medlemsland.

Kulturdepartementet (KUD)

Revidert direktiv om audiovisuelle tjenester (AMT-direktivet)

Som en del av Kommisjonens strategi for et digitalt indre marked (DSM) la Kommisjonen frem et forslag til endringer i AMT-direktivet (direktiv 2010/13/EU) i 2016. Våren 2018 ble det oppnådd enighet i trilogforhandlingene mellom Rådet og Parlamentet, og endringene ble vedtatt av Rådet og Parlamentet høsten 2018. Hovedelementene i det reviderte direktivet er bl.a. krav om at audiovisuelle bestillingstjenester skal bestå av minst 30 pst. europeisk programinnhold og enkelte nye bestemmelser om videodelingsplattformtjenester. Videre inneholder direktive bl.a. også mer fleksible reklameregler for fjernsyn. Endringsdirektivet ((EU) 2018/1808) er EØS-relevant, men er ikke enda innlemmet i EØS-avtalen. KUD har startet et arbeid for å gjennomføre direktivet i norsk rett.

Revisjon av EUs opphavsrettsregulering

I Kommisjonens strategi for et digitalt indre marked (DSM-strategien) ble det varslet en reform av opphavsretten på europeisk nivå. Med forankring i strategien vedtok EU 17. april 2019 to nye direktiver om opphavsrett. Direktiv (EU) 2019/790 om opphavsrett og nærstående rettigheter i det digitale indre marked (digitalmarkedsdirektivet) har som formål å gjennomføre en ytterligere harmonisering av lovgivningen om opphavsrett og nærstående rettigheter i det indre marked, særlig når det gjelder digital og grensekryssende bruk av beskyttet innhold. Direktiv (EU) 2019/789 om regler for utøvelse av opphavsrett og nærstående rettigheter som gjelder for visse av kringkastingsselskapers nettoverføringer og videresending av radio- og TV-programmer (nett- og videresendingsdirektivet) har som formål å øke tilgangen til kringkastingsprogrammer fra andre medlemsstater ved å lette klarering av opphavsrettslig beskyttet innhold i slike programmer.

Rettsaktene er EØS-relevante, men er foreløpig ikke innlemmet i EØS-avtalen. KUD vil i 2020 starte arbeidet med å gjennomføre direktivene i norsk rett. På opphavsrettsfeltet er det et sterkt nordisk lovsamarbeid. Det legges opp til at arbeidet skjer i tett dialog med de andre nordiske landene.

Gjennomføring av Marrakech-direktivet

Direktiv (EU) 2017/1564 ble vedtatt 13. september 2017, og regulerer blinde og svaksyntes tilgang til åndsverk. Direktivet inneholder endringer som er nødvendig for at Marrakech-traktaten skal gjennomføres i EU. Marrakech-traktaten ble vedtatt i 2013 av FN-organisasjonen WIPO (World Intellectual Property Organization - Verdens Immaterialrettsorganisasjon). Marrakech-traktaten skal sikre at tilrettelagte åndsverk (eksempelvis i blindeskrift eller tilpassede lydopptak) for blinde og svaksynte kan gjøres tilgjengelig for disse gruppene, siden det i store deler av verden er begrenset tilgang på slike verk. Direktivet er EØS-relevant og ventes å bli innlemmet i EØS-avtalen våren 2019. KUD tar sikte på å gjennomføre direktivets bestemmelser i løpet av 2020.

Samtidig med direktivet ble det også vedtatt en forordning om gjennomføring av Marrakech-traktaten om tilgang til verk for blinde og svaksynte ((EU) 2017/1563). Forordningen omfatter forholdet mellom EU og tredjeland og er derfor ikke EØS-relevant.

Gjennomføring av direktiv om kollektiv rettighetsforvaltning av opphavsrett (CRM-direktivet)

Direktiv 2014/26/EU om kollektiv forvaltning av opphavsrett og nærstående rettigheter og grensekryssende lisensiering av rettigheter til musikkverk for bruk på nettet i det indre marked (CRM-direktivet) ble vedtatt 26. februar 2014. Direktivet har som formål å modernisere systemet med kollektiv forvaltning av opphavsrett og nærstående rettigheter i medlemsstatene. Blant annet regulerer direktivet hvordan kollektive forvaltningsorganisasjoner skal utøve og organisere sin virksomhet. I norsk rett er det få regler som spesifikt regulerer hvordan slike organisasjoner skal utøve

sin virksomhet. Direktivet ble innlemmet i EØS-avtalen 22. september 2017. KUD vil i 2020 fremme en proposisjon med forslag til gjennomføring av direktivet i norsk rett.

Kreativt Europa - EUs kultur- og medieprogram

Kreativt Europa (2014-2020) er EUs rammeprogram for kulturell og kreativ sektor. Norge deltar i programmet i inneværende periode, noe som gir norske kulturaktører og institusjoner tilgang til den største europeiske samarbeidsarenaen der nærmere 40 land nå deltar. Deltakelsen gir verdifullt europeisk samarbeid med muligheter til finansiering, faglig utvikling, publikumsutvikling og nettverk.

Europakommisjonen fremmet 30. mai 2018 forslag om et nytt Kreativt Europa program for perioden 2021-2027. Programforslaget viderefører i stor grad strukturen i dagens ordning med to hoveddeler, KULTUR og MEDIA, samt en TVERRSEKTORIELL del. Det overordnede målet med programmet skal fortsatt være det samme todelt; (1) fremme samarbeid om kulturelt og språklig mangfold og kulturarv og (2) fremme konkurranseevnen i kulturell og kreativ sektor.

Programbudsjettet for neste periode foreslås økt fra dagens 1,460 til 1,850 milliarder euro. Dersom budsjettet vedtas ifølge forslaget kan det totale bidraget fra EØS/Efta-landene til Kreativt Europa i neste 7-års budsjettperiode bli opp til 53 millioner euro, dvs. vel 500 millioner kroner (kurs 9,5). Norges andel beregnes foreløpig til vel 49 millioner euro, dvs. ca. 466 millioner kroner over 7 år (kurs 9,5).

KUD må innen februar 2020 gi en foreløpig tilbakemelding til EU om framtidig deltakelse i Kreativt Europa i perioden 2021-2027. Norge har deltatt i EUs kulturprogrammer siden 1996 og med gode resultater. Den foreløpige vurderingen foran en ny programperiode fra 2021 er at det fortsatt er viktig for Norge å delta i det europeiske samarbeidet på kultur- og medieområdet og viktig at Norge har god og løpende kontakt til politikktutviklingen.

Direktiv 2014/60 om tilbakelevering av kulturgjenstander

Norge deltar i EUs arbeid om ulovlig utførte kulturgjenstander innen EØS-området. EUs ekspertgruppe arbeider med gjennomføring av direktiv 2014/60 om tilbakelevering av kulturgjenstander. En viktig del av arbeidet består i implementering av EUs kommunikasjonssystem (IMI) når det gjelder det administrative samarbeidet og informasjonsutveksling på kulturområdet.

Grunnleggende rettigheter, likestilling og ikke-diskriminering

EU-samarbeidet handler om grunnleggende rettigheter og likebehandling for enkeltindividet uavhengig av kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, nedsatt funksjonsevne eller seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Norske erfaringer fra likestillings- og familiepolitikken er etterspurte i dette samarbeidet. Norge vil fortsette å delta aktivt i det europeiske samarbeidet om likestilling og ikke-diskriminering, samt spille en konstruktiv rolle i de av EUs samarbeidsfora hvor Norge er representert.

EUs strategier for likestilling- og ikke-diskriminering

Europakommisjonens strategi og handlingsplaner for likestilling og ikke-diskriminering setter rammene for EU/EØS-samarbeidet.

Den nye Europakommisjonen har likestilling mellom kvinner og menn høyt på dagsorden og vil i 2020 utforme og lansere en flerårig likestillingsstrategi for EU-samarbeidet. Kommisjonen har som uttalt målsetting å integrere likestillingsperspektivet i alle politikkområder og samfunnssektorer. Den norske regjeringen vil på sin side utarbeide en strategi for et mer likestilt utdannings og arbeidsmarked for

perioden 2021-2024. Europakommisjonen vil forventelig også komme opp med en videreføring av EUs handlingsplan for LHBTI, 2016 – 2019.

Det er mange fellestrekk mellom EU og Norge – utfordringer og muligheter – identifisert i EUs strategidokumenter og regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017 – 2020, handlingsplan mot rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion 2020-2023, handlingsplan for universell utforming 2015 – 2019 og handlingsplan for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse 2020-2025.

"European Rights & Values" – EUs flerårige samarbeidsprogram 2021-2027

Europakommisjonens forslag til et flerårige samarbeidsprogram for medborgerskap, likestilling, rettigheter og verdier – Citizens, Equality, Rights and Values Programme, (CERV) 2021-2027 setter fokus på enkeltindividets grunnleggende rettigheter, likestilling & ikke-diskriminering, demokrati og rettsstat gjennom politisk, økonomisk og sosial mobilisering, deltagelse og inkludering. Programmet er sektorovergripende og flere departementer er berørte. Kulturdepartementet (KUD) vil sammen med Barne- og familiedepartementet (BFD), Justisdepartementet (JD), Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD), Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) og Utenriksdepartementet (UD) uttrede premissene og mulighetene for eventuell norsk deltagelse i programmet.

EUs tilgjengelighetsdirektiv (EAA)

EUs tilgjengelighetsdirektiv – European Accessibility Act (EAA) - skal både skape bedre flyt av varer og tjenester i det indre marked samt sikre like rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse, og samtidig sikre at EU oppfyller forpliktelsene i FN-konvensjonen om rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse (CRPD). Direktivet har således både et indre markedsperspektiv og et rettighetsperspektiv.

Direktiv (EU)2019/882 om tilgjengelighet til varer og tjenester for personer med funksjonsnedsettelse har som formål å gjøre sentrale produkter og tjenester mer tilgjengelig for forbrukerne, og således bidra til et mer inkluderende samfunn og uavhengighet for personer med nedsatt funksjonsevne. Direktivet er sektorovergripende og omfatter blant annet følgende varer og tjenester: minibanker, datamaskiner, telefoner, digitalt utstyr, audiovisuelle tjenester, banktjenester og e-handel.

Direktivet er forankret i EUs strategi for rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse, 2010 – 2020. Strategien bygger på FN-konvensjonen om rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse og komplimenterer også EUs vekst og sysselsettingsstrategi og det europeiske charter for grunnleggende rettigheter.

Direktivet ble vedtatt 17. april og publisert i Official Journal 7. juni 2019 og er til vurdering i Norge og de øvrige EØS Efta landene. Direktivforslaget (2015) har vært på høring i Norge (2016) og det er avgitt en Efta uttalelse (2017). Direktivet anses EØS-relevant.

Direktivet er sektorovergripende og berører flere departementer. Det er mange aktører og hensyn å ta og koordinering og organisering er krevende.

Kunnskapsdepartementet (KD)

EUs neste rammeprogram for forskning og innovasjon

Europakommisjonen la i juni 2018 frem sitt forslag til EUs neste rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont Europa, som vil løpe fra 2021 til 2027. Tidlig påvirknings- og posisjoneringsarbeid er viktig for å sikre at programmets innretning og prioriteringer i størst mulig grad ivaretar norske interesser. Regjeringen fremmet derfor to norske innspill før Kommisjonen la frem sitt forslag og la i oktober 2018 frem norske posisjoner på Kommisjonens forslag. I tillegg har regjeringen fremmet flere innspill om deltakelsesrettigheter for EØS/Efta-landene i det neste rammeprogrammet, og det er oversendt en EØS/Efta-kommentar om EØS/Efta-landenes deltakelsesrettigheter. I april 2019 sendte regjeringen en ikke-bindende intensjonserklæring til Europakommisjonen om at Norge har som intensjon å delta i Horisont Europa. Regjeringens beslutning om deltakelse i det neste rammeprogrammet og Stortingets samtykke vil imidlertid først kunne komme etter at Horisont Europa er vedtatt på EU-siden.

Med utgangspunkt i regjeringens innspill vil Kunnskapsdepartementet videreføre et aktivt påvirkningsarbeid, også på mer spesifikke problemstillinger, slik som utformingen av det foreslåtte nye virkemiddelet "missions". På grunn av godt på- og medvirkningsarbeid er Norge nå inkludert i den strategiske planleggingsprosessen hvor representanter fra medlemslandene har tett og jevn dialog med Europakommisjonen om prioriteringer og utformingen av programmet. I denne prosessen samarbeider departementet nært med øvrige departementer, EU-delegasjonen og Kunnskapskontoret i Brussel, virkemiddelapparatet, forsknings- og innovasjonsaktørene og andre interessenter for å ivareta norske interesser. Dette arbeidet vil fortsette i 2020.

EUs neste program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett

Europakommisjonen la i mai 2018 frem sitt forslag til EUs neste program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett, Erasmus+. Programperioden er fra 2021 til 2027. Erasmus+ bygger på det nåværende programmet Erasmus+ og består av tre hovedtiltak: individuell mobilitet, samarbeid og partnerskap og politikktutvikling.

Kunnskapsdepartementet startet arbeidet med å påvirke utformingen av Erasmus+ tidlig og oversendte to norske innspill om utformingen av det neste programmet for utdanning og et non-paper om koblingen mellom utdanning og forskning i neste programperiode før Kommisjonen la frem sitt forslag til nytt rammeprogram. Etter at Kommisjonen la frem sitt forslag, har Norge sammen med Island og Liechtenstein fremmet innspill til programmets faglige prioriteringer og deltakelsesrettigheter for EØS/Efta-landene gjennom en felles EØS/Efta-kommentar. Kunnskapsdepartementet vil i 2020 videreføre et aktivt påvirkningsarbeid. Kunnskapsdepartementet har i den forbindelse bedt Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku) om å utarbeide et kunnskapsgrunnlag for regjeringens eventuelle tilslutning til Erasmus+ 2021 - 2027.

Landbruks- og matdepartementet (LMD)

Norge og EU kom i 2017 til enighet om en avtale etter EØS-avtalens artikkel 19 om utvidet handel med basis landbruksvarer. Avtalen ble iverksatt 1. oktober 2018.

Det er videre en løpende dialog med Europakommisjonen om oppfølgingen av handelsavtaler for bearbejdede landbruksvarer, blant annet gjennom deltakelse i "Joint Working Group On Processed Agricultural Products". Videre er det en dialog med britiske myndigheter om mulige tilpasninger til en Brexit-løsning som gjør at handelen mellom Norge og Storbritannia kan videreføres.

Nærings- og fiskeridepartementet (NFD)

Bistå norske bedrifter og forskningsmiljøer i å nå frem i konkurransen om horisont 2020-midler

Den norske returandelen i Horisont 2020 ligger per oktober 2018 (siste oppdatering fra Europakommisjonens database over prosjektsøknader i rammeprogrammene) på 2,02 prosent. Den norske søknadsaktiviteten er god, og suksessraten for norske forskere ligger over snittet for EU. Næringslivet har økt sin andel, og mottar rundt 32 prosent av de midlene som går til Norge. Forskningsrådet og Innovasjon Norge arbeider aktivt med å mobilisere ulike aktørgrupper til å søke til rammeprogrammet, blant annet gjennom målrettede seminarer og stimuleringsordninger.

Romvirksomhet – følge opp norske interesser i Copernicus, Galileo, EGNOS og Horisont 2020

Norge deltar i EUs romprogrammer Copernicus (jordobservasjon) og Galileo og EGNOS (satellittnavigasjon). Vi betaler medlemskontingent som utgjør rundt 350 mill. kroner per år for alle programmene.

EU er en stadig viktigere aktør for europeisk romvirksomhet. Det er viktig at Norge følger med på utviklingen i EU, også når det gjelder mer overordnede, strategiske debatter som ikke omfattes av samarbeidet vi allerede deltar i gjennom Copernicus, Galileo, EGNOS og Horisont 2020. Særlig viktig er oppfølging av de pågående forhandlingene med EU om norsk tilgang til Galileos krypterte satellittnavigasjonstjeneste PRS.

EU arbeider nå med forslag til videreføring av romprogrammene i neste finansielle periode. Kommisjonen har foreslått å samle alle romprogrammene i en felles rettsakt, men med separate budsjettlinjer. Det vurderes også en satsing på satellittkommunikasjon (GOVSATCOM) og et romovervåkingsprogram (SST), som på sikt kan bli etablert som nye EU-program. Norsk deltakelse i disse vil vurderes dersom det blir aktuelt.

Regelverksprosesser knyttet til maritim transport

Det arbeides med maritimt regelverk knyttet til sikker og bærekraftig operasjon av skip, sjøfolks kompetanse, konkurransevne samt forenkling av administrative prosedyrer for skipsfarten mm. Utvikling av internasjonalt regelverk og standarder i IMO (den internasjonale sjøfartsorganisasjonen) og ILO (den internasjonale arbeidsorganisasjonen) medfører behov for oppdatering av EUs regelverk. Disse og andre aktuelle skipsfartspolitiske saker inngår også i dialogen som er etablert med Europakommisjonen og medlemslandene, blant annet i årlige møter mellom norske skipsfartsmyndigheter og DG Move (Generaldirektoratet for transport), halvårlige møter med det sittende EU formannskap og norsk deltagelse i DG Moves direktørmøter med medlemslandene.

Norge ønsker å styrke kontrollen med sikkerhet og arbeidsmiljø på utenlandske fiskefartøy i norske havområder. Norge har skjerpet havnestatskontrollen mot utenlandske fiskefartøy, og har tatt opp med EU på høyt nivå at det bør etableres et samarbeid om havnestatskontroll. Norge har fått arbeid med fiskefartøy inn på EMSAs (det europeiske sjø sikkerhetsbyrået) 5 års arbeidsprogram og oppfordret EUs medlemsstater til å ratifisere Cape Town avtalen om sikkerhet for fiskefartøy.

Forordning 391/2009 om classeselskap

Forordning (EF) 391/2009 om felles regler og standarder for classeselskap og inspeksjon av skip og direktiv 2009/15/EF (om classeselskap), er en konsolidering av reglene i direktiv 94/57/EF som allerede er innlemmet i EØS-avtalen. Regelverket har til hensikt å forsterke kontrollsystemet med de godkjente classeselskapene. Innlemmelse i EØS-avtalen omfatter problemstillinger relatert til plassering av bøteleggingskompetanse. Videre er det spørsmål om Kommisjonens fortolkning av rettsaktens virkeområde i forhold til flaggstatens suverenitet etter Havrettstraktaten. Regjeringen har besluttet at

myndighet til å ilegge økonomiske sanksjoner legges til ESA. Stortingets samtykke til innlemmelse innhentes etter Grunnlovens § 26, annet ledd. Det pågår uformelle samtaler mellom Kommisjonen og Efta om det nærmere innhold i EØS-komiteébeslutningen.

Ressursforvaltning

Norge har samarbeidet med EU om forvaltning av marine ressurser i Nordsjøen og Skagerrak i mange år, og samarbeidet er i dag relativt omfattende. Fra norsk side er det en overordnet ambisjon å sikre et bærekraftig fiske som gir grunnlag for et høyt og stabilt utbytte fra fiskebestandene.

Siden 2017 har spørsmålet om EU-fartøys adgang til å fange snøkrabbe på norsk sokkel ved en rekke anledninger blitt løftet til politisk nivå i møter mellom EU og Norge. Overfor EU har Norge fastholdt at EU-fartøys adgang forutsetter avtale om adgang og kvotebytte. Norge vil fortsette arbeidet overfor EU og EUs medlemsstater med å sikre etterlevelse og felles forståelse av prinsippene som følger av Havretten.

Problemstillinger knyttet til brexit har de siste årene fått dominerende plass i fiskerisamarbeidet mellom Norge og EU, men det løpende samarbeidet videreføres samtidig. Brexit vil innebære at det eksisterende bilaterale samarbeidet for forvaltningen i Nordsjøen må erstattes av et trepartssamarbeid som inkluderer Storbritannia som selvstendig part. Det har vært ført dialog siden tidlig i 2017 med både EU og Storbritannia om innretningen av et slikt samarbeid, og disse to bilaterale dialogene vil bli videreført og utdypet inntil det er klart for en treparts dialog og etterhvert forhandlinger om det fremtidige rammeverket. Når det er klart for slik treparts dialog, beror på utviklingen i prosessen mellom EU og Storbritannia om gjennomføringen av utmeldelsen av EU.

Desentralisert håndheving av artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen

Den offentlige håndhevingen av forbudet mot konkurransebegrensende avtaler i artikkel 101 og forbudet mot misbruk av dominerende stilling i artikkel 102 er i EU lagt til de nasjonale konkurransemyndigheter og domstoler (desentralisert håndheving). Forordning 1/2003, som gjennomførte desentraliseringen, er innlemmet i EØS-avtalen i sin helhet, uten tilpasninger eller begrensninger. EØS-avtalens parter har imidlertid hatt ulike syn på om avtalen åpner for desentralisert håndheving av de tilsvarende bestemmelsene i artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen. Den rettslige situasjonen er fortsatt uavklart. Det er derfor uklart og omstridt om EØS-landenes konkurransemyndigheter har anledning til å håndheve artikkel 53 og 54, slik nasjonale konkurransemyndigheter håndhever EU-traktaten artikkel 101 og 102. Efta-statene som er tilsluttet EØS-avtalen, har imidlertid gitt sine nasjonale konkurransemyndigheter kompetanse til å anvende artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen innenfor sine respektive jurisdiksjoner ved å endre protokoll 4 i ODA. Den nasjonale gjennomføringen av disse reglene følger av EØS-konkurransereglene. En tilsvarende ordning er imidlertid ikke gjennomført på EU-siden (EU-pilaren). Håndhevingen av artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen er derfor ikke desentralisert i EU. Dette skyldes at etter en tolkning av EØS-avtalens 56 som EU har basert seg på, er det bare Kommisjonen og ESA som er kompetent overvåkningsorgan ved håndhevingen av EØS-avtalen artikkel 53 og 54.

Konsekvensene av denne usikkerheten blir stadig mer alvorlige, da rettsutviklingen i Efta-EØS-landene blir hengende etter og skiller seg stadig mer fra EU. Vi har ikke fått gjennomført viktig regelverk ved at erstatningsdirektivet, se nedenfor, ikke er blitt innlemmet i EØS-avtalen. Tilsvarende gjelder nå det nye ECN+-direktivet. Arbeidet med problemstillingen prioriteres og koordineres med de andre Efta-landene, og består i juridisk og konkurransepolitisk dialog med Kommisjonen.

Erstatningsdirektivet 2014/104/EU og ECN+-direktivet 2019/1/EU

Direktiv 2014/104/EU gjelder søksmål om erstatning for overtredelser av EUs og EUs medlemsstaters konkurranseregler. Sentrale formål med direktivet er å bedre skadelidtes muligheter for å oppnå full erstatning for overtredelser av konkurransereglene, redusere forskjeller mellom medlemsstatenes regler om erstatningssøksmål i forbindelse med overtredelser av konkurransereglene og å forbedre samspillet mellom offentlig og privat håndheving av reglene. For å oppnå disse siktemålene stiller direktivet en rekke krav til nasjonal rett. Kravene er både av materiell og prosessuell karakter. Direktivet anses EØS-relevant og akseptabelt for innlemmelse i EØS-avtalen, forutsatt at rettsakten får gjensidig virkning på tvers av EU- og Efta-pilarene (såkalt cross-pillar virkning).

Direktiv 2019/1/EU (ECN+-direktivet) skal styrke de nasjonale konkurransemyndighetenes forutsetninger for å håndheve konkurransereglene effektivt og sikre et velfungerende indre marked. Direktivet bygger videre på systemet med desentralisert håndheving av artikkel 101 og 102 i EU-traktaten, som tilsvarer artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen, om hhv. forbudet mot konkurransebegrensende samarbeid og misbruk av dominerende stilling. Direktivet forutsetter tett samarbeid mellom nasjonale konkurransemyndigheter gjennom Det europeiske konkurransenettverket (ECN), som ble innført ved forordning 1/2003. Bakgrunnen for regelverksinitiativet er betydelige forskjeller i medlemsstatenes prosessuelle håndhevingskompetanse, noe som er til hinder for en effektiv og ensartet håndheving av artikkel 101 og 102 TEUV (Traktaten om Den europeiske unions virkemåte) og like konkurransevilkår ("level playing field") i det indre marked. Også for dette direktivet oppstår det spørsmål i tilknytning til manglende desentralisert håndheving, jf. drøftingen om erstatningsdirektivet og det er derfor uklart om direktivet kan gis gjensidig virkning på tvers av EU- og Efta-pilarene. Det arbeides videre med spørsmålet om innlemmelse i EØS-avtalen og gjennomføring i norsk rett. Norske myndigheter, sammen med de øvrige Efta/EØS-landene, er i dialog med Kommisjonen om disse spørsmålene.

Konkurranse på like vilkår

ESA har åpnet en sak mot Norge om mulig ulovlig støtte på grunn av skattefritak og ubegrensede garantier (konkursforbudet) for offentlige aktører som driver økonomisk aktivitet i EØS-rettslig forstand. . . For å få utredet handlingsrommet, nedsatte regjeringen en ekstern arbeidsgruppe ledet av Erling Hjelmeng (ofte omtalt som Hjelmeng-utvalget). Arbeidsgruppen leverte 23. januar 2018 sin rapport På like vilkår. Rapporten har vært på offentlig høring. Arbeidsgruppen skulle utrede de samfunnsøkonomiske konsekvensene av forslagene, men det ble imidlertid ikke gjort. NFD har derfor bestilt en utredning av en samfunnsøkonomisk konsekvensanalyse og en beskrivelse av nullalternativet. Utredningen skal leveres 5. januar 2020. NFD, sammen med FIN og KMD arbeider med oppfølging av saken.

Prosedyreforordningen – regler for håndheving av statsstøttereglene

Den nye prosedyreforordningen (forordning 2015/1589) foretar enkelte endringer i Kommisjonens prosessuelle kompetanse i håndhevingen av statsstøttereglene, for å gjøre håndhevingen mer effektiv. I dag reguleres Eftas overvåkningsorgans (ESA) kompetanse på støtteområdet av ODA protokoll 3 del II, som gjenspeiler den tidligere prosedyreforordningen fra 1999. Den nye prosedyreforordningen anses som EØS-relevant, men er fortsatt ikke tatt inn i EØS-avtalen. Ved å innta den nye prosedyreforordningen i EØS-avtalen, med påfølgende gjennomføring i ODA protokoll 3 del II, gis ESA tilsvarende kompetanse som det Kommisjonen har på statsstøtteområdet i EU. Dermed sikres fortsatt parallellitet i Kommisjonens og ESAs prosedyreregler for offentlig støtte. Gjennomføring av den nye prosedyreforordningen vil innføre tre nye og viktige endringer i ESAs prosessuelle kompetanse i statsstøttesaker sammenlignet med prosedyreforordningen fra 1999. For det første vil ESA få adgang til å avvise klager som ikke oppfyller visse minstevilkår eller den som klager ikke har tilstrekkelig tilknytning til saken. For det andre legges det til rette for et styrket samarbeid mellom ESA og nasjonale domstoler. For det tredje vil ESA få adgang til å innhente opplysninger direkte fra markedsaktører samt

hjemmel til å illegge overtredelsesgebyr og tvangsmulkt direkte overfor foretak ved eventuelle brudd på opplysningspliktene.

Forslag til gjennomføringsbestemmelser i norsk rett var på høring fra 1. juni til 31. august 2018. Saken vil bli forelagt Stortinget så snart det foreligger vedtak fra EØS-komiteen.

Sammenkobling av bedriftsregistre over landegrensene, gjennomføringsbestemmelser

Samarbeid om foretaksregistrering og digital overføring av foretaksopplysninger mellom registrene har betydning for foretakene og for brukerne av foretaksopplysninger. Gjennom samarbeidet vil grunnleggende opplysninger om foretak i hele EØS-området være tilgjengelig ved oppslag i ens eget lands portal. Dette gir en enkel mulighet for å undersøke om utenlandske kontraktsparter er registrert og hvilke personer som kan representere selskapet utad. Den norske løsningen ble utviklet av Brønnøysundregistrene, og var ferdigstilt 9. juni 2017.

Nytt horisontalt vareregelverk

Det er vedtatt to nye forordninger som inneholder horisontale bestemmelser om varer som skal erstatte gjeldende horisontale regelverk på området. Ny forordning om prinsippet om gjensidig godkjenning av varer ble vedtatt 19. mars 2019 og skal anvendes i EU i sin helhet fra 19. april 2020. Forordning om markedstilsyn og produktsamsvar ble vedtatt 20. juni 2019 og skal i hovedsak anvendes i EU fra 16. juli 2021. Forordningene har som mål å gjøre det enklere for bedrifter å selge sine varer i andre EØS-land, samtidig som kun varer som er i samsvar med relevant regelverk skal omsettes i det indre marked.

Forordningene følges opp fra norsk side med tanke på innlemmelse i EØS-avtalen og nødvendige endringer i nasjonalt regelverk. Forordning om markedstilsyn og produktsamsvar gir bl.a. tydelige føringer på hvordan markedstilsyn skal utføres, hvordan man skal samarbeide med andre lands tilsynsmyndigheter og setter krav til hvilken håndhevs- og undersøkelsesmyndighet hver av de nasjonale tilsynsmyndighetene skal ha når de utfører tilsyn med varer. Dette innebærer at det må avklares i hvilket omfang det må gjøres endringer i nasjonalt regelverk å oppfylle forordningens krav.

Forordning om geoblokking

Geoblokkeringsforordningen ((EU) 2018/302) er en viktig del av Europakommisjonens digitale indre markedsstrategi fra 2015 og et element i den såkalte e-handelspakken som ble fremmet av Europakommisjonen 25. mai 2016. Forordningen omfatter tiltak for å styrke samarbeid om forbrukervern, bedre grensekryssende forsendelse av pakker og tiltak mot ulovlig geoblokking.

Å geoblokkere innebærer å blokkere eller begrense kunders tilgang til en næringsdrivendes nettside basert på kundens nasjonalitet eller geografiske tilhørighet.

Ulovlig geoblokking legger begrensninger på grenseoverskridende handel, som igjen motvirker et velfungerende indre marked. Formålet med forordningen er å bidra til vekst og økt valgfrihet for forbrukere gjennom å hindre ulovlig diskriminering basert på nasjonalitet, bosted eller etableringssted i det indre marked. Forordningen tar sikte på å øke forbrukeres tilgang til varer og tjenester, samtidig som det tas hensyn til næringsdrivendes frihet til å organisere sin virksomhet innenfor rammene av nasjonal rett og EU/EØS-rett.

Gjennomføring av geoblokkeringsforordningen krever endringer av tjenesteloven, og vil bli foreslått inkorporert i norsk rett gjennom forskrift med hjemmel i tjenesteloven.

Olje- og energidepartementet (OED)

EUs energiunion

Energiunionen er en samlebetegnelse for en rekke initiativer innenfor energi- og klimaområdet i EU. Målet til EU er at energiforsyningen skal være sikker, rimelig og klimavennlig. Utviklingen av regelverk under energiunionen kan ha stor betydning for Norge, og myndighetene følger derfor utviklingen tett.

EU er det viktigste markedet for norsk gass, og pågående arbeid i EU med å definere gassens rolle på lengre sikt vil følges tett. Tilsvarende vil initiativ for å effektivisere EUs indre gassmarked, og tiltak for å bidra til økt forsyningsikkerhet blant medlemslandene, følges fra norsk side.

Ren energi-pakken

Ren energi-pakken (vinterpakken) inneholder følgende rettsakter:

- ny forordning om et styringssystem for energiunionen,
- revidert fornybardirektiv,
- revidert energieffektiviseringsdirektiv,
- revidert bygningsenergidirektiv,
- revidert elmarkedsdirektiv,
- revidert elektrisitetsforordning,
- revidert ACER-forordning,
- ny forordning om planer for håndtering av krisesituasjoner.

De åtte rettsaktene i EUs Ren energi-pakke kan grovt sett deles inn i to kategorier. Den ene kategorien inkluderer ny forordning om styringssystemet for energiunionen, revidert fornybardirektiv, revidert energieffektiviseringsdirektiv og revidert bygningsenergidirektiv, og er regelverk med politiske målsetninger på klima- og energiområdet. Den andre kategorien er detaljert markedsregelverk for kraftforsyningen i EU, som består av tre reviderte rettsakter under tredje energimarkedspakke (revidert elektrisitetsforordning, revidert elmarkedsdirektiv og revidert ACER-forordning). Det er også en ny forordning om planer for håndtering av krisesituasjoner, som nå er i EØS-prosess.

Det arbeides nå med gjennomgang av innholdet i de endelige og vedtatte rettsaktene, og vurdering om rettsaktene er relevante for innlemmelse i EØS-avtalen (EØS-relevans), samt eventuelle behov for EØS-tilpasninger og endringer i norske lover og forskrifter. Dette er omfattende arbeid som vil ta tid. Påfølgende forhandlinger med EU om EØS-tilpasninger vil også ta tid.

Arbeidet med utfyllende regler for el- og gassnettet (nettkoder og retningslinjer)

Nettkoder og bindende retningslinjer er vedtatt av Kommisjonen med hjemmel i tredje energimarkedspakke. De gis som detaljerte forordninger med krav til kraftsystemet og elmarkedet/gassmarkedet.

På elmarkedssiden er det vedtatt forordninger om tilknytning til nettet, design av markedet og drift av kraftsystemet. Disse er: Capacity Allocation and Congestion Management (CACM), Forward Capacity Allocation (FCA), Requirements for Generators (RfG), Demand Connection Code (DCC), High Voltage Direct Current Connections (HVDC), System Operation Guideline (SOGL), Emergency and restoration (ER) og Electricity Balancing (EB).

Det arbeides for å få nødvendige EØS-tilpasninger, og det kan være aktuelt å fremme samtykkeposisjon i løpet av våren 2020.

Energiinfrastrukturforordningen

Infrastrukturforordningen (347/2013/EU) regulerer konsesjonsbehandling, finansiering og planlegging av infrastrukturprosjekter av felleseuropeisk interesse innen elektrisitet, petroleum, gass og CO₂. Formålet er å legge til rette for investeringer i grensekryssende infrastruktur som er viktig av hensyn til det indre marked, EUs klima- og miljømål og/eller forsyningsikkerhet. Infrastruktur som omfattes av forordningen settes på en liste over prosjekter av felles interesse, PCler (Projects of Common Interest), som vedtas av Kommisjonen. Forordningen erstatter TEN-E retningslinjene (TransEuropean Energy Networks 1364/2006/EU), som ikke er innlemmet i EØS-avtalen. Forordningen innebærer også endringer i de tre forordningene under den tredje energimarkedspakken. Forordningen er ikke innlemmet i EØS-avtalen.

Det videre arbeidet med energieffektiviseringsdirektivene

Energieffektivisering utgjør en viktig del av EUs energidagsorden. De senere år er det kommet flere direktiver som omhandler energieffektivisering. De mest sentrale er økodesigndirektiv II (2009/125/EF), energimerkedirektiv II (2010/30/EU), bygningsenergidirektiv II (2010/31/EU) og energieffektiviseringsdirektivet (2012/27/EU). Økodesigndirektivet og energimerkedirektivet er begge EØS-relevante og allerede innlemmet i EØS-avtalen.

Energimerkedirektiv II er opphevet og erstattet av en rammeforordning (forordning 2017/1369). Den nye energimerkeforordningen er nå innlemmet i EØS-avtalen. Det reviderte energieffektiviseringsdirektivet og bygningsenergidirektivet, som ble vedtatt politisk i EU som en del av "Ren energi-pakken", vurderes for innlemmelse i EØS-avtalen.

Fra norsk side har det gjeldende bygningsenergidirektiv II og energieffektiviseringsdirektivet blitt vurdert grundig med hensyn til EØS-relevans og eventuell innlemmelse i EØS-avtalen. Norsk standpunkt er at bygningsenergidirektivet og energieffektiviseringsdirektivet er i grenseområdet for hva som må innlemmes i EØS-avtalen. Det jobbes for å innlemme begge direktivene med tilpasninger.

Det videre arbeidet med CO₂-håndtering i europeisk sammenheng

En løsning for fullskala CO₂-håndtering i Norge skal gi teknologiutvikling internasjonalt perspektiv, og på bakgrunn av dette har Norge tett dialog med EU for å legge grunnlaget for å spre teknologien og resultatene fra det norske prosjektet videre i Europa på sikt. Dette vil kunne bidra til reduserte CO₂-utslipp, reduserte kostnader ved bruk av CCS og bidra til å bevare og utvikle arbeidsplasser og industri i hele Europa. Det er økende oppmerksomhet om CCS i en rekke europeiske land, og fem CCS-prosjekter står nå på Kommisjonens liste over prioriterte infrastruktur-prosjekter i Europa. Et av disse er Northern Lights-prosjektet, som Equinor, Shell og Total står bak. Norske myndigheter har en tett dialog med EU-kommisjonen om CCS, og jobber for å spre kunnskap om teknologien i Europa.

Samferdselsdepartementet (SD)

Mobilitetspakken på vegområdet

Mobilitetspakken (Europe on the move) er EUs nye, store regelverkspakke på vegområdet, bestående av tre deler. Formålet med pakken er å modernisere det europeiske transport- og mobilitetssystemet. Pakken er bredt anlagt, og berører i tillegg til transport flere sektorer og fagområder, herunder både energi, klima og sosiale spørsmål.

I mai 2017 ble del 1 lagt frem av EU-kommisjonen, der det blant annet foreslås revisjon av reglene om adgang til markedet for godstransport, kjøre- og hviletidsforordningen, eurovignett direktivet og EFC-direktivet. I november 2017 ble del 2 lagt frem – Clean Mobility Package. Del 2 har et tydelig miljøfokus, og skal bidra til EUs policy og visjoner for fremtidig europeisk mobilitet, og overgangen til et lav-utslipps

transportsystem. Del 2 omfatter også forslag til revidert regelverk for kombinert transport og markedsadgang for passasjertransport med buss. Del 3 ble lagt frem i mai 2018 og omfatter bla. Flere lovforslag og handlingsplaner, med vekt på digitalisering, trafikksikkerhet og klima/miljø.

Flere av forslagene er viktige for Norge og berører norske interesser i stor grad. Enkelte forslag kan bli utfordrende, særlig revisjon av eurovignett (vegprising) og endring av reglene for markedsadgang og kabotasje. Bompengeneinntekter står for en omfattende del av finansieringen av norsk veiinfrastruktur. Det er viktig å arbeide for tilstrekkelig fleksibilitet i EU-regelverk på området, slik at det norske systemet kan utformes i tråd med det som er formålstjenlig ut fra norske interesser. Kommisjonens forslag til nytt eurovignettdirektiv legger nå opp til en mer omfattende, varig brukerbetaling som i tillegg til kostnader som dekker bygging/vedlikehold av veier, også internaliserer eksterne kostnader knyttet til miljø og kø. Europaparlamentets første lesning av Kommisjonens forslag ble gjennomført i oktober 2018. Neste steg i lovgivningsprosedyren vil være at Rådet vedtar sine posisjoner. Det finske rådsformannskapet har satt som mål at Rådet skal vedta sin posisjon på transportministtermøtet i desember 2019. Deretter forventes det forhandlinger mellom Europaparlamentet, Rådet og Europakommisjonen om det endelige regelverket.

Regjeringsplattformen fra Jeløy slår fast at regjeringen skal bidra til ryddige konkurranseforhold innen transportnæringen, og at regjeringen vil arbeide aktivt mot liberalisering av kabotasjereguleringen. Det ble startet opp triloforhandlinger i oktober 2019 og det ble oppnådd et foreløpig kompromiss på den sosiale delen av mobilitetspakke 1 den 12. desember 2019. Kompromissteksten vil måtte godkjennes av institusjonene. Det er positivt at trilogien har ført fram til enighet, men kompromisset må granskes nærmere før endelig norsk posisjon kan presenteres.

Jernbane: videre arbeid knyttet til EUs fjerde jernbanepakke

Arbeidet med å forberede nasjonal gjennomføring av de fem rettsaktene i EUs fjerde jernbanepakke fortsetter fra 2018, med sikte på å fremme en lov- og samtykkeproposisjon til Stortinget vinter/vår 2020. Dette er avhengig av tilstrekkelig fremdrift i Efta og på EU-siden. Liechtenstein har fortsatt utfordringer med å skulle gjennomføre EUs omarbeidede første jernbanepakke fra 2012 som etablerte et felles europeisk jernbaneområde. Vi forventer at etterslepet som har bygget seg opp på jernbaneområdet raskt kan håndteres så snart det oppnås enighet om lovgivningen fra 2012.

EU-kommisjonen har langt på vei ferdigstilt arbeidet med utfyllende regulering på områdene som følger av basisrettsaktene i pakken. Utkastene presenteres i Kommisjonens ekspertgruppe for gjennomføring av den tekniske delen av fjerde jernbanepakke, og når det foreligger et endelig utkast blir disse diskutert og stemt over i RISC-komiteen. Norge bidrar aktivt i disse diskusjonene, i løpende dialog og samråd med de andre statenes representanter. Alle har en felles interesse i å få på plass gode, tydelige og dekkende regler på sikkerhetsområdet. Når det gjelder å få gjennomslag for at regelverket tar tilstrekkelig hensyn til utfordringer ved vinterdrift, er det særlig Sverige og Finland vi har sammenfallende interesser med.

Samferdselsdepartementet og Statens jernbanetilsyn fortsetter i 2020 å arbeide med å ivareta norske interesser ved utarbeidelsen av gjennomføringsrettsaktene til fjerde jernbanepakke. De rettsaktene som er vedtatt hittil er utarbeidet med vesentlige bidrag fra Statens jernbanetilsyn i det forberedende arbeidet i ERA, og dette arbeidet fortsetter.

Det er sentralt at det fortløpende blir vurdert hvordan de foreliggende utkastene vil kunne påvirke det norske jernbanesystemet og norske aktører, og at rettsaktene inneholder bestemmelser som tar tilstrekkelig hensyn til dette. Om nødvendig vil behov for tilpasning avklares med ERA og EU-kommisjonen i forbindelse med møter i ekspertgruppen for gjennomføring av den tekniske delen av fjerde jernbanepakke og RISC-komiteen.

Revisjon av regelverket om sikkerhet og effektivitet i maritim transport

Forordning om etablering av et Europeisk Maritimt Single Window (EMSW) ble vedtatt den 20. juni 2019. Den nye forordningen erstatter gjeldende direktiv 2010/65 om rapporteringsformaliteter. Hovedformålet med forordningen er å etablere harmoniserte regler for hvordan fartøy skal avgi informasjon ved havneanløp, Bakgrunnen for forordningen er at nåværende regelverk ikke fungerer etter sin hensikt. Dette skyldes blant annet ulik og til dels mangelfull implementering i flere medlemsland.

Norge har allerede et velfungerende nasjonalt Single Window, SafeSeaNet Norway. Dette systemet driftes av Kystverket og har redusert antall papirrapporter med over 250 000 i året. Det er viktig for Norge at den nye EU-løsningen ikke gir en dårligere funksjonalitet enn det vi har i Norge. Vi har blant annet vært opptatt av at EU-løsningen også skal kunne brukes for nasjonale meldeplikter, slik det norske systemet brukes i dag.

Samferdselsdepartementet har ved flere anledninger presentert norske posisjoner overfor Kommisjonen, og departementets vurdering er at forordningen i all hovedsak er i tråd med norske synspunkt. Samferdselsdepartementet og Kystverket vil likevel fortsette å fremme norske synspunkt overfor Kommisjonen i den videre utviklingen.